നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

അഭിധമ്മപിടകേ

പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തിപാളി

മാതികാ

൧. ഏകകഉദ്ദേസോ

൧. ഛ പഞ്ഞത്തിയോ - ഖന്ധപഞ്ഞത്തി, ആയതനപഞ്ഞത്തി, ധാതുപഞ്ഞത്തി, സച്ചപഞ്ഞത്തി, ഇന്ദ്രിയപഞ്ഞത്തി, പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തീതി.

൨. കിത്താവതാ ഖന്ധാനം ഖന്ധപഞ്ഞത്തി? യാവതാ പഞ്ചക്ഖന്ധാ - രൂപക്ഖന്ധോ, വേദനാക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ; ഏത്താവതാ ഖന്ധാനം ഖന്ധപഞ്ഞത്തി.

൩. കിത്താവതാ ആയതനാനം ആയതനപഞ്ഞത്തി? യാവതാ ദ്വാദസായതനാനി - ചക്ഖായതനം, രൂപായതനം, സോതായതനം, സദ്ദായതനം, ഘാനായതനം, ഗന്ധായതനം, ജിവ്ഹായതനം, രസായതനം, കായായതനം, ഫോട്ഠബ്ബായതനം, മനായതനം, ധമ്മായതനം; ഏത്താവതാ ആയതനാനം ആയതനപഞ്ഞത്തി.

൪. കിത്താവതാ ധാതൂനം ധാതുപഞ്ഞത്തി? യാവതാ അട്ഠാരസ ധാതുയോ - ചക്ഖുധാതു, രൂപധാതു, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതു, സോതധാതു, സദ്ദധാതു, സോതവിഞ്ഞാണധാതു, ഘാനധാതു, ഗന്ധധാതു, ഘാനവിഞ്ഞാണധാതു, ജിവ്ഹാധാതു, രസധാതു, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണധാതു, കായധാതു, ഫോട്ഠബ്ബധാതു, കായവിഞ്ഞാണധാതു, മനോധാതു, ധമ്മധാതു, മനോവിഞ്ഞാണധാതു; ഏത്താവതാ ധാതൂനം ധാതുപഞ്ഞത്തി.

൫. കിത്താവതാ സച്ചാനം സച്ചപഞ്ഞത്തി? യാവതാ ചത്താരി സച്ചാനി - ദുക്ഖസച്ചം, സമുദയസച്ചം, നിരോധസച്ചം, മഗ്ഗസച്ചം; ഏത്താവതാ സച്ചാനം സച്ചപഞ്ഞത്തി.

൬. കിത്താവതാ ഇന്ദ്രിയാനം ഇന്ദ്രിയപഞ്ഞത്തി? യാവതാ ബാവീസതിന്ദ്രിയാനി - ചക്ഖുന്ദ്രിയം, സോതിന്ദ്രിയം, ഘാനിന്ദ്രിയം, ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം, കായിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയം, ഇത്ഥിന്ദ്രിയം, പുരിസിന്ദ്രിയം, ജീവിതിന്ദ്രിയം, സുഖിന്ദ്രിയം, ദുക്ഖിന്ദ്രിയം, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം, ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം, ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയം, സദ്ധിന്ദ്രിയം, വീരിയിന്ദ്രിയം, സതിന്ദ്രിയം, സമാധിന്ദ്രിയം, പഞ്ഞിന്ദ്രിയം, അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം, യം, അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയം; ഏത്താവതാ ഇന്ദ്രിയാനം ഇന്ദ്രിയപഞ്ഞത്തി.

൭. കിത്താവതാ പുഗ്ഗലാനം പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി?

(൧) സമയവിമുത്തോ

(൨) അസമയവിമുത്തോ

(൩) കുപ്പധമ്മോ

(൪) അകുപ്പധമ്മോ

(൫) പരിഹാനധമ്മോ

(൬) അപരിഹാനധമ്മോ

(൭) ചേതനാഭബ്ബോ

(൮) അനുരക്ഖണാഭബ്ബോ

(൯) പുഥുജ്ജനോ

(൧൦) ഗോത്രഭൂ

(൧൧) ഭയൂപരതോ

(൧൨) അഭയൂപരതോ

(൧൩) ഭബ്ബാഗമനോ

(൧൪) അഭബ്ബാഗമനോ

(൧൫) നിയതോ

(൧൬) അനിയതോ

(൧൭) പടിപന്നകോ

(൧൮) ഫലേഠിതോ

(൧൯) സമസീസീ

(൨൦) ഠിതകപ്പീ

(൨൧) അരിയോ

(൨൨) അനരിയോ

(൨൩) സേക്ഖോ

(൨൪) അസേക്ഖോ

(൨൫) നേവസേക്ഖനാസേക്ഖോ

(൨൬) തേവിജ്ജോ

(൨൭) ഛളഭിഞ്ഞോ

(൨൮) സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ

(൨൯) പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ [പച്ചേകബുദ്ധോ (സീ॰)]

(൩൦) ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ

(൩൧) പഞ്ഞാവിമുത്തോ

(൩൨) കായസക്ഖീ

(൩൩) ദിട്ഠിപ്പത്തോ

(൩൪) സദ്ധാവിമുത്തോ

(൩൫) ധമ്മാനുസാരീ

(൩൬) സദ്ധാനുസാരീ

(൩൭) സത്തക്ഖത്തുപരമോ

(൩൮) കോലങ്കോലോ

(൩൯) ഏകബീജീ

(൪൦) സകദാഗാമീ

(൪൧) അനാഗാമീ

(൪൨) അന്തരാപരിനിബ്ബായീ

(൪൩) ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായീ

(൪൪) അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ

(൪൫) സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ

(൪൬) ഉദ്ധംസോതോഅകനിട്ഠഗാമീ

(൪൭) സോതാപന്നോ

(൪൮) സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ

(൪൯) സകദാഗാമീ

(൫൦) സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ

(൫൧) അനാഗാമീ

(൭൨) അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ

(൭൩) അരഹാ

(൭൪) അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ [അരഹത്തായ (സീ॰)] പടിപന്നോ

ഏകകം.

൨. ദുകഉദ്ദേസോ

൭൫. ദ്വേ പുഗ്ഗലാ -

(൧) കോധനോ ച, ഉപനാഹീ ച.

(൨) മക്ഖീ ച, പളാസീ [പലാസീ (സ്യാ॰ ക॰)] ച.

(൩) ഇസ്സുകീ ച, മച്ഛരീ ച.

(൪) സഠോ ച, മായാവീ ച.

(൫) അഹിരികോ ച, അനോത്തപ്പീ ച.

(൬) ദുബ്ബചോ ച, പാപമിത്തോ ച.

(൭) ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരോ ച, ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂ ച.

(൮) മുട്ഠസ്സതി ച, അസമ്പജാനോ ച.

(൯) സീലവിപന്നോ ച, ദിട്ഠിവിപന്നോ ച.

(൧൦) അജ്ഝത്തസംയോജനോ ച, ബഹിദ്ധാസംയോജനോ ച.

(൧൧) അക്കോധനോ ച, അനുപനാഹീ ച.

(൧൨) അമക്ഖീ ച, അപളാസീ ച.

(൧൩) അനിസ്സുകീ ച, അമച്ഛരീ ച.

(൧൪) അസഠോ ച, അമായാവീ ച.

(൧൫) ഹിരിമാ ച, ഓത്തപ്പീ ച.

(൧൬) സുവചോ ച, കല്യാണമിത്തോ ച.

(൧൭) ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ച, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ച.

(൧൮) ഉപട്ഠിതസ്സതി ച, സമ്പജാനോ ച.

(൧൯) സീലസമ്പന്നോ ച, ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ച.

(൨൦) ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മിം.

(൨൧) ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുത്തപ്പയാ.

(൨൨) ദ്വേ പുഗ്ഗലാ സുതപ്പയാ.

(൨൩) ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം ആസവാ വഡ്ഢന്തി.

(൨൪) ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി.

(൨൫) ഹീനാധിമുത്തോ ച, പണീതാധിമുത്തോ ച.

(൨൬) തിത്തോ ച, തപ്പേതാ ച.

ദുകം.

൩. തികഉദ്ദേസോ

൯. തയോ പുഗ്ഗലാ -

(൧) നിരാസോ, ആസംസോ, വിഗതാസോ.

(൨) തയോ ഗിലാനൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൩) കായസക്ഖീ, ദിട്ഠിപ്പത്തോ, സദ്ധാവിമുത്തോ.

(൪) ഗൂഥഭാണീ, പുപ്ഫഭാണീ, മധുഭാണീ.

(൫) അരുകൂപമചിത്തോ പുഗ്ഗലോ, വിജ്ജൂപമചിത്തോ പുഗ്ഗലോ , വജിരൂപമചിത്തോ പുഗ്ഗലോ.

(൬) അന്ധോ, ഏകചക്ഖു, ദ്വിചക്ഖു.

(൭) അവകുജ്ജപഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ, ഉച്ഛങ്ഗപഞ്ഞോ [ഉച്ഛങ്ഗുപഞ്ഞോ (സ്യാ॰)] പുഗ്ഗലോ, പുഥുപഞ്ഞോ പുഗ്ഗലോ.

(൮) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കാമേസു ച ഭവേസു ച അവീതരാഗോ, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കാമേസു വീതരാഗോ ഭവേസു അവീതരാഗോ, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കാമേസു ച ഭവേസു ച വീതരാഗോ.

(൯) പാസാണലേഖൂപമോ പുഗ്ഗലോ, പഥവിലേഖൂപമോ പുഗ്ഗലോ, ഉദകലേഖൂപമോ പുഗ്ഗലോ.

(൧൦) തയോ പോത്ഥകൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൧) തയോ കാസികവത്ഥൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൨) സുപ്പമേയ്യോ, ദുപ്പമേയ്യോ, അപ്പമേയ്യോ.

(൧൩) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ [ഗരുകത്വാ (സീ॰)] സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ.

(൧൪) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ജിഗുച്ഛിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ.

(൧൫) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലേസു പരിപൂരകാരീ [പരിപൂരീകാരീ (സ്യാ॰)], സമാധിസ്മിം മത്തസോ കാരീ, പഞ്ഞായ മത്തസോ കാരീ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലേസു ച പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിഞ്ച പരിപൂരകാരീ, പഞ്ഞായ മത്തസോ കാരീ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലേസു ച പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിഞ്ച പരിപൂരകാരീ, പഞ്ഞായ ച പരിപൂരകാരീ.

(൧൬) തയോ സത്ഥാരോ.

(൧൭) അപരേപി തയോ സത്ഥാരോ.

തികം.

൪. ചതുക്കഉദ്ദേസോ

൧൦. ചത്താരോ പുഗ്ഗലാ -

(൧) അസപ്പുരിസോ, അസപ്പുരിസേന അസപ്പുരിസതരോ, സപ്പുരിസോ, സപ്പുരിസേന സപ്പുരിസതരോ.

(൨) പാപോ, പാപേന പാപതരോ, കല്യാണോ, കല്യാണേന കല്യാണതരോ.

(൩) പാപധമ്മോ , പാപധമ്മേന പാപധമ്മതരോ, കല്യാണധമ്മോ, കല്യാണധമ്മേന കല്യാണധമ്മതരോ.

(൪) സാവജ്ജോ, വജ്ജബഹുലോ, അപ്പവജ്ജോ [അപ്പസാവജ്ജോ (സ്യാ॰ ക॰) അം॰ നി॰ ൪.൧൩൫], അനവജ്ജോ.

(൫) ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂ, വിപഞ്ചിതഞ്ഞൂ [വിപചിതഞ്ഞൂ (സീ॰) അം॰ നി॰ ൪.൧൩൩], നേയ്യോ, പദപരമോ.

(൬) യുത്തപ്പടിഭാനോ , നോ മുത്തപ്പടിഭാനോ, മുത്തപ്പടിഭാനോ, നോ യുത്തപ്പടിഭാനോ, യുത്തപ്പടിഭാനോ ച മുത്തപ്പടിഭാനോ ച, നേവ യുത്തപ്പടിഭാനോ നോ മുത്തപ്പടിഭാനോ.

(൭) ചത്താരോ ധമ്മകഥികാ പുഗ്ഗലാ.

(൮) ചത്താരോ വലാഹകൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൯) ചത്താരോ മൂസികൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൦) ചത്താരോ അമ്ബൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൧) ചത്താരോ കുമ്ഭൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൨) ചത്താരോ ഉദകരഹദൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൩) ചത്താരോ ബലീബദ്ദൂപമാ [ബലിബദ്ദൂപമാ (സീ॰)] പുഗ്ഗലാ.

(൧൪) ചത്താരോ ആസീവിസൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൧൫) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി.

(൧൬) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി.

(൧൭) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച ഖോ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച ഖോ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അവണ്ണാരഹസ്സ ച അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന; വണ്ണാരഹസ്സ ച വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന.

(൧൮) ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ നോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ, പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ നോ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ, ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ ച പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ ച, നേവ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ നോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ.

(൧൯) തമോ തമപരായനോ, തമോ ജോതിപരായനോ, ജോതി തമപരായനോ, ജോതി ജോതിപരായനോ.

(൨൦) ഓണതോണതോ, ഓണതുണ്ണതോ, ഉണ്ണതോണതോ, ഉണ്ണതുണ്ണതോ.

(൨൧) ചത്താരോ രുക്ഖൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൨൨) രൂപപ്പമാണോ, രൂപപ്പസന്നോ, ഘോസപ്പമാണോ, ഘോസപ്പസന്നോ.

(൨൩) ലൂഖപ്പമാണോ, ലൂഖപ്പസന്നോ , ധമ്മപ്പമാണോ, ധമ്മപ്പസന്നോ.

(൨൪) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി, നോ പരഹിതായ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി, നോ അത്തഹിതായ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ ചേവ പടിപന്നോ ഹോതി പരഹിതായ ച; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ.

(൨൫) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരന്തപോ ഹോതി പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ച ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ , പരന്തപോ ച പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തന്തപോ ഹോതി ന അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ, ന പരന്തപോ ന പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ. സോ അനത്തന്തപോ അപരന്തപോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിച്ഛാതോ നിബ്ബുതോ സീതീഭൂതോ [സീതിഭൂതോ (സീ॰ ക॰)] സുഖപ്പടിസംവേദീ ബ്രഹ്മഭൂതേന അത്തനാ വിഹരതി.

(൨൬) സരാഗോ, സദോസോ, സമോഹോ, സമാനോ.

(൨൭) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ന ലാഭീ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ, ന ലാഭീ അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ചേവ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ലാഭീ ച അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ; അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ ലാഭീ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ന ലാഭീ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ.

(൨൮) അനുസോതഗാമീ പുഗ്ഗലോ, പടിസോതഗാമീ പുഗ്ഗലോ, ഠിതത്തോ പുഗ്ഗലോ, തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ [പാരഗതോ (സീ॰ സ്യാ॰)] ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ.

(൨൯) അപ്പസ്സുതോ സുതേന അനുപപന്നോ, അപ്പസ്സുതോ സുതേന ഉപപന്നോ, ബഹുസ്സുതോ സുതേന അനുപപന്നോ, ബഹുസ്സുതോ സുതേന ഉപപന്നോ.

(൩൦) സമണമചലോ, സമണപദുമോ, സമണപുണ്ഡരീകോ, സമണേസു സമണസുഖുമാലോ.

ചതുക്കം.

൫. പഞ്ചകഉദ്ദേസോ

൫൫. പഞ്ച പുഗ്ഗലാ -

(൯) അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരഭതി [ആരമ്ഭതി (സീ॰ സ്യാ॰)] ച വിപ്പടിസാരീ ച ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരഭതി ന വിപ്പടിസാരീ ച ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നാരഭതി വിപ്പടിസാരീ ച ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നാരഭതി ന വിപ്പടിസാരീ ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. അത്ഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നാരഭതി ന വിപ്പടിസാരീ ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി.

(൨) ദത്വാ അവജാനാതി, സംവാസേന അവജാനാതി, ആധേയ്യമുഖോ ഹോതി, ലോലോ ഹോതി, മന്ദോ മോമൂഹോ ഹോതി.

(൩) പഞ്ച യോധാജീവൂപമാ പുഗ്ഗലാ.

(൪) പഞ്ച പിണ്ഡപാതികാ.

(൫) പഞ്ച ഖലുപച്ഛാഭത്തികാ.

(൬) പഞ്ച ഏകാസനികാ.

(൭) പഞ്ച പംസുകൂലികാ.

(൮) പഞ്ച തേചീവരികാ.

(൯) പഞ്ച ആരഞ്ഞികാ.

(൧൦) പഞ്ച രുക്ഖമൂലികാ.

(൧൧) പഞ്ച അബ്ഭോകാസികാ.

(൧൨) പഞ്ച നേസജ്ജികാ.

(൧൩) പഞ്ച യഥാസന്ഥതികാ.

(൧൪) പഞ്ച സോസാനികാ.

പഞ്ചകം.

൬. ഛക്കഉദ്ദേസോ

൧൨. ഛ പുഗ്ഗലാ –

(൧) അഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, തത്ഥ ച സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി ബലേസു [ഫലേസു (പീ॰)] ച വസീഭാവം. അഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച തത്ഥ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി ന ച ബലേസു വസീഭാവം. അഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി സാവകപാരമിഞ്ച പാപുണാതി. അഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി , ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, ന ച സാവകപാരമിം പാപുണാതി. അഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, അനാഗാമീ ഹോതി അനാഗന്താ [അനാഗന്ത്വാ (സ്യാ॰ ക॰) അ॰ നി॰ ൪.൧൭൧] ഇത്ഥത്തം. അഥേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, ആഗാമീ [സോതാപന്നസകദാഗാമീ (സ്യാ॰ ക॰)] ഹോതി ആഗന്താ ഇത്ഥത്തം.

ഛക്കം.

൭. സത്തകഉദ്ദേസോ

൧൩. സത്ത പുഗ്ഗലാ -

(൧) സത്ത ഉദകൂപമാ പുഗ്ഗലാ. സകിം നിമുഗ്ഗോ നിമുഗ്ഗോവ ഹോതി, ഉമ്മുജ്ജിത്വാ നിമുജ്ജതി, ഉമ്മുജ്ജിത്വാ ഠിതോ ഹോതി, ഉമ്മുജ്ജിത്വാ വിപസ്സതി വിലോകേതി, ഉമ്മുജ്ജിത്വാ പതരതി, ഉമ്മുജ്ജിത്വാ പടിഗാധപ്പത്തോ ഹോതി, ഉമ്മുജ്ജിത്വാ തിണ്ണോ ഹോതി പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ.

(൨) ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ , പഞ്ഞാവിമുത്തോ, കായസക്ഖീ, ദിട്ഠിപ്പത്തോ, സദ്ധാവിമുത്തോ, ധമ്മാനുസാരീ, സദ്ധാനുസാരീ.

സത്തകം.

൮. അട്ഠകഉദ്ദേസോ

൧൪. അട്ഠ പുഗ്ഗലാ -

(൧) ചത്താരോ മഗ്ഗസമങ്ഗിനോ, ചത്താരോ ഫലസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ.

അട്ഠകം.

൯. നവകഉദ്ദേസോ

൧൫. നവ പുഗ്ഗലാ -

(൧) സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ, ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ, പഞ്ഞാവിമുത്തോ, കായസക്ഖീ, ദിട്ഠിപ്പത്തോ, സദ്ധാവിമുത്തോ,

ധമ്മാനുസാരീ, സദ്ധാനുസാരീ.

നവകം.

൧൦. ദസകഉദ്ദേസോ

൧൧. ദസ പുഗ്ഗലാ -

(൧) പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ, പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ.

ദസകം.

പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തിമാതികാ നിട്ഠിതാ.

നിദ്ദേസോ

൧. ഏകകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമയവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കാലേന കാലം സമയേന സമയം അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ [ഫസ്സിത്വാ (സീ॰ പീ॰)] വിഹരതി, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സമയവിമുത്തോ".

൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അസമയവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ന ഹേവ ഖോ കാലേന കാലം സമയേന സമയം അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അസമയവിമുത്തോ". സബ്ബേപി അരിയപുഗ്ഗലാ അരിയേ വിമോക്ഖേ അസമയവിമുത്താ.

൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കുപ്പധമ്മോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. സോ ച ഖോ ന നികാമലാഭീ ഹോതി ന അകിച്ഛലാഭീ ന അകസിരലാഭീ; ന യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പമാദമാഗമ്മ താ സമാപത്തിയോ കുപ്പേയ്യും - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കുപ്പധമ്മോ".

൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അകുപ്പധമ്മോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. സോ ച ഖോ നികാമലാഭീ ഹോതി അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീ; യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പമാദമാഗമ്മ താ സമാപത്തിയോ കുപ്പേയ്യും - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അകുപ്പധമ്മോ". സബ്ബേപി അരിയപുഗ്ഗലാ അരിയേ വിമോക്ഖേ അകുപ്പധമ്മാ.

൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പരിഹാനധമ്മോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. സോ ച ഖോ ന നികാമലാഭീ ഹോതി ന അകിച്ഛലാഭീ ന അകസിരലാഭീ; ന യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. ഠാനം ഖോ പനേതം വിജ്ജതി, യം സോ പുഗ്ഗലോ പമാദമാഗമ്മ താഹി സമാപത്തീഹി പരിഹായേയ്യ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പരിഹാനധമ്മോ".

൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അപരിഹാനധമ്മോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. സോ ച ഖോ നികാമലാഭീ ഹോതി അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീ; യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. അട്ഠാനമേതം അനവകാസോ യം സോ പുഗ്ഗലോ പമാദമാഗമ്മ താഹി സമാപത്തീഹി പരിഹായേയ്യ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അപരിഹാനധമ്മോ". സബ്ബേപി അരിയപുഗ്ഗലാ അരിയേ വിമോക്ഖേ അപരിഹാനധമ്മാ.

൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ചേതനാഭബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. സോ ച ഖോ ന നികാമലാഭീ ഹോതി ന അകിച്ഛലാഭീ ന അകസിരലാഭീ; ന യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. സചേ അനുസഞ്ചേതേതി, ന പരിഹായതി താഹി സമാപത്തീഹി. സചേ ന അനുസഞ്ചേതേതി, പരിഹായതി താഹി സമാപത്തീഹി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ചേതനാഭബ്ബോ".

൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനുരക്ഖണാഭബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. സോ ച ഖോ ന നികാമലാഭീ ഹോതി ന അകിച്ഛലാഭീ ന അകസിരലാഭീ; ന യത്ഥിച്ഛകം യദിച്ഛകം യാവതിച്ഛകം സമാപജ്ജതിപി വുട്ഠാതിപി. സചേ അനുരക്ഖതി, ന പരിഹായതി താഹി സമാപത്തീഹി. സചേ ന അനുരക്ഖതി, പരിഹായതി താഹി സമാപത്തീഹി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അനുരക്ഖണാഭബ്ബോ".

൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പുഥുജ്ജനോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തീണി സംയോജനാനി അപ്പഹീനാനി; ന ച തേസം ധമ്മാനം പഹാനായ പടിപന്നോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പുഥുജ്ജനോ".

൧൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഗോത്രഭൂ? യേസം ധമ്മാനം സമനന്തരാ അരിയധമ്മസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി തേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഗോത്രഭൂ".

൧൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഭയൂപരതോ? സത്ത സേക്ഖാ ഭയൂപരതാ, യേ ച പുഥുജ്ജനാ സീലവന്തോ. അരഹാ അഭയൂപരതോ.

൧൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അഭബ്ബാഗമനോ? യേ തേ പുഗ്ഗലാ കമ്മാവരണേന സമന്നാഗതാ, കിലേസാവരണേന സമന്നാഗതാ, വിപാകാവരണേന സമന്നാഗതാ, അസ്സദ്ധാ അച്ഛന്ദികാ ദുപ്പഞ്ഞാ ഏളാ, അഭബ്ബാ നിയാമം ഓക്കമിതും കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം - ഇമേ വുച്ചന്തി പുഗ്ഗലാ "അഭബ്ബാഗമനാ".

൧൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഭബ്ബാഗമനോ? യേ തേ പുഗ്ഗലാ ന കമ്മാവരണേന സമന്നാഗതാ, ന കിലേസാവരണേന സമന്നാഗതാ, ന വിപാകാവരണേന സമന്നാഗതാ, സദ്ധാ ഛന്ദികാ പഞ്ഞവന്തോ [പഞ്ഞവന്താ (സീ॰)] അനേളാ, ഭബ്ബാ നിയാമം ഓക്കമിതും കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം - ഇമേ വുച്ചന്തി പുഗ്ഗലാ "ഭബ്ബാഗമനാ".

൧൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ നിയതോ? പഞ്ച പുഗ്ഗലാ ആനന്തരികാ, യേ ച മിച്ഛാദിട്ഠികാ നിയതാ, അട്ഠ ച അരിയപുഗ്ഗലാ നിയതാ. അവസേസാ പുഗ്ഗലാ അനിയതാ.

൧൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പടിപന്നകോ? ചത്താരോ മഗ്ഗസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ പടിപന്നകാ, ചത്താരോ ഫലസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ ഫലേ ഠിതാ.

൩൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമസീസീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അപുബ്ബം അചരിമം ആസവപരിയാദാനഞ്ച ഹോതി ജീവിതപരിയാദാനഞ്ച - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സമസീസീ".

൩൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഠിതകപ്പീ? അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ അസ്സ, കപ്പസ്സ ച ഉഡ്ഡയ്ഹനവേലാ അസ്സ, നേവ താവ കപ്പോ ഉഡ്ഡയ്ഹേയ്യ യാവായം പുഗ്ഗലോ ന സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികരോതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഠിതകപ്പീ". സബ്ബേപി മഗ്ഗസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ ഠിതകപ്പിനോ.

൩൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അരിയോ? അട്ഠ അരിയപുഗ്ഗലാ അരിയാ. അവസേസാ പുഗ്ഗലാ അനരിയാ.

൩൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സേക്ഖോ? ചത്താരോ മഗ്ഗസമങ്ഗിനോ തയോ ഫലസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ "സേക്ഖാ". അരഹാ അസേക്ഖോ. അവസേസാ പുഗ്ഗലാ നേവസേക്ഖനാസേക്ഖാ.

൪൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ തേവിജ്ജോ? തീഹി വിജ്ജാഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "തേവിജ്ജോ".

൪൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഛളഭിഞ്ഞോ? ഛഹി അഭിഞ്ഞാഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ഛളഭിഞ്ഞോ".

൪൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി; തത്ഥ ച സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി, ബലേസു ച വസീഭാവം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ".

൪൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി; ന ച തത്ഥ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി, ന ച ബലേസു വസീഭാവം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ".

൪൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി; പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ".

൪൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ന ഹേവ ഖോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി; പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പഞ്ഞാവിമുത്തോ".

൪൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കായസക്ഖീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി ; പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കായസക്ഖീ".

൨൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. തഥാഗതപ്പവേദിതാ ചസ്സ ധമ്മാ പഞ്ഞായ വോദിട്ഠാ ഹോന്തി വോചരിതാ. പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ദിട്ഠിപ്പത്തോ".

൨൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. തഥാഗതപ്പവേദിതാ ചസ്സ ധമ്മാ പഞ്ഞായ വോദിട്ഠാ ഹോന്തി വോചരിതാ. പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി, നോ ച ഖോ യഥാ ദിട്ഠിപ്പത്തസ്സ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സദ്ധാവിമുത്തോ".

൨൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ധമ്മാനുസാരീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നസ്സ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, പഞ്ഞാവാഹിം പഞ്ഞാപുബ്ബങ്ഗമം അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ധമ്മാനുസാരീ". സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മാനുസാരീ ഫലേ ഠിതോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

൩൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സദ്ധാവാഹിം സദ്ധാപുബ്ബങ്ഗമം അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സദ്ധാനുസാരീ". സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ ഫലേ ഠിതോ സദ്ധാവിമുത്തോ.

൩൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സത്തക്ഖത്തുപരമോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഹോതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ [സമ്ബോധിപരായണോ (സീ॰ ക॰)]. സോ സത്തക്ഖത്തും ദേവേ ച മാനുസേ ച സന്ധാവിത്വാ സംസരിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സത്തക്ഖത്തുപരമോ".

൩൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കോലങ്കോലോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഹോതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ. സോ ദ്വേ വാ തീണി വാ കുലാനി സന്ധാവിത്വാ സംസരിത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കോലങ്കോലോ".

൩൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഏകബീജീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഹോതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ. സോ ഏകംയേവ മാനുസകം ഭവം നിബ്ബത്തേത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഏകബീജീ".

൩൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സകദാഗാമീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമീ ഹോതി , സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സകദാഗാമീ".

൩൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനാഗാമീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അനാഗാമീ".

൩൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അന്തരാപരിനിബ്ബായീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. സോ ഉപപന്നം വാ സമനന്തരാ അപ്പത്തം വാ വേമജ്ഝം ആയുപ്പമാണം അരിയമഗ്ഗം സഞ്ജനേതി ഉപരിട്ഠിമാനം സംയോജനാനം പഹാനായ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അന്തരാപരിനിബ്ബായീ".

൩൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. സോ അതിക്കമിത്വാ വേമജ്ഝം ആയുപ്പമാണം ഉപഹച്ച വാ കാലകിരിയം [കാലം കിരിയം (ക॰)] അരിയമഗ്ഗം സഞ്ജനേതി ഉപരിട്ഠിമാനം സംയോജനാനം പഹാനായ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായീ".

൩൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. സോ അസങ്ഖാരേന അരിയമഗ്ഗം സഞ്ജനേതി ഉപരിട്ഠിമാനം സംയോജനാനം പഹാനായ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ".

൩൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. സോ സസങ്ഖാരേന അരിയമഗ്ഗം സഞ്ജനേതി ഉപരിട്ഠിമാനം സംയോജനാനം പഹാനായ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായീ".

൪൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉദ്ധംസോതോ അകനിട്ഠഗാമീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി, തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. സോ അവിഹാ ചുതോ അതപ്പം ഗച്ഛതി, അതപ്പാ ചുതോ സുദസ്സം ഗച്ഛതി, സുദസ്സാ ചുതോ സുദസ്സിം ഗച്ഛതി, സുദസ്സിയാ ചുതോ അകനിട്ഠം ഗച്ഛതി; അകനിട്ഠേ അരിയമഗ്ഗം സഞ്ജനേതി ഉപരിട്ഠിമാനം സംയോജനാനം പഹാനായ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉദ്ധംസോതോ അകനിട്ഠഗാമീ".

൪൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സോതാപന്നോ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ? തിണ്ണം സംയോജനാനം പഹാനായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തീണി സംയോജനാനി പഹീനാനി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സോതാപന്നോ".

൪൨. കാമരാഗബ്യാപാദാനം തനുഭാവായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ . യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ കാമരാഗബ്യാപാദാ തനുഭൂതാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സകദാഗാമീ".

൪൩. കാമരാഗബ്യാപാദാനം അനവസേസപ്പഹാനായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ കാമരാഗബ്യാപാദാ അനവസേസാ പഹീനാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അനാഗാമീ".

൪൪. രൂപരാഗഅരൂപരാഗമാനഉദ്ധച്ചഅവിജ്ജായ അനവസേസപ്പഹാനായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ രൂപരാഗോ അരൂപരാഗോ മാനോ ഉദ്ധച്ചം അവിജ്ജാ അനവസേസാ പഹീനാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അരഹാ".

ഏകകനിദ്ദേസോ.

൨. ദുകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൪൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കോധനോ? തത്ഥ കതമോ കോധോ? യോ കോധോ കുജ്ഝനാ കുജ്ഝിതത്തം ദോസോ ദുസ്സനാ ദുസ്സിതത്തം [ദൂസനാ ദൂസിതത്തം (സ്യാ॰)] ബ്യാപത്തി ബ്യാപജ്ജനാ ബ്യാപജ്ജിതത്തം വിരോധോ പടിവിരോധോ ചണ്ഡിക്കം അസുരോപോ അനത്തമനതാ ചിത്തസ്സ - അയം വുച്ചതി കോധോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം കോധോ അപ്പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കോധനോ".

൪൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉപനാഹീ? തത്ഥ കതമോ ഉപനാഹോ? പുബ്ബകാലം കോധോ അപരകാലം ഉപനാഹോ. യോ ഏവരൂപോ ഉപനാഹോ ഉപനയ്ഹനാ ഉപനയ്ഹിതത്തം അട്ഠപനാ [ആഠപനാ (ക॰) വിഭ॰ ൮൯൧] ഠപനാ സണ്ഠപനാ അനുസംസന്ദനാ അനുപ്പബന്ധനാ ദള്ഹീകമ്മം കോധസ്സ - അയം വുച്ചതി ഉപനാഹോ . യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം ഉപനാഹോ അപ്പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉപനാഹീ".

൪൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ മക്ഖീ? തത്ഥ കതമോ മക്ഖോ? യോ മക്ഖോ മക്ഖായനാ മക്ഖായിതത്തം [മക്ഖീയനാ മക്ഖീയിതത്തം (സീ॰), മക്ഖിയനാ മക്ഖിയിതത്തം (ക॰)] നിട്ഠുരിയം നിട്ഠുരിയകമ്മം - അയം വുച്ചതി മക്ഖോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം മക്ഖോ അപ്പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "മക്ഖീ".

൪൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പളാസീ? തത്ഥ കതമോ പളാസോ? യോ പളാസോ പളാസായനാ പളാസായിതത്തം പളാസാഹാരോ വിവാദട്ഠാനം യുഗഗ്ഗാഹോ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗോ - അയം വുച്ചതി പളാസോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം പളാസോ അപ്പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പളാസീ".

൪൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഇസ്സുകീ? തത്ഥ കതമാ ഇസ്സാ? യാ പരലാഭസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാസു ഇസ്സാ ഇസ്സായനാ ഇസ്സായിതത്തം ഉസൂയാ ഉസൂയനാ [ഉസ്സുയാ ഉസ്സുയനാ (ക॰) വിഭ॰ ൮൪൫] ഉസൂയിതത്തം - അയം വുച്ചതി ഇസ്സാ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം ഇസ്സാ അപ്പഹീനാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഇസ്സുകീ".

൫൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ മച്ഛരീ? തത്ഥ കതമം മച്ഛരിയം? പഞ്ച മച്ഛരിയാനി - ആവാസമച്ഛരിയം, കുലമച്ഛരിയം, ലാഭമച്ഛരിയം, വണ്ണമച്ഛരിയം, ധമ്മമച്ഛരിയം. യം ഏവരൂപം മച്ഛേരം മച്ഛരായനാ മച്ഛരായിതത്തം വേവിച്ഛം കദരിയം കടുകഞ്ചുകതാ അഗ്ഗഹിതത്തം ചിത്തസ്സ - ഇദം വുച്ചതി മച്ഛരിയം. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഇദം മച്ഛരിയം അപ്പഹീനം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "മച്ഛരീ".

൫൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സഠോ? തത്ഥ കതമം സാഠേയ്യം? ഇധേകച്ചോ സഠോ ഹോതി പരിസഠോ. യം തത്ഥ സഠം സഠതാ സാഠേയ്യം കക്കരതാ കക്കരിയം [കക്ഖളതാ കക്ഖളിയം (സ്യാ॰) ഏവം ഖുദ്ദകവിഭങ്ഗട്ഠകഥായമ്പി] പരിക്ഖത്തതാ പാരിക്ഖത്തിയം - ഇദം വുച്ചതി സാഠേയ്യം. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഇദം സാഠേയ്യം അപ്പഹീനം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സഠോ".

൫൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ മായാവീ? തത്ഥ കതമാ മായാ? ഇധേകച്ചോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ തസ്സ പടിച്ഛാദനഹേതു പാപികം ഇച്ഛം പണിദഹതി - "മാ മം ജഞ്ഞാ"തി ഇച്ഛതി, "മാ മം ജഞ്ഞാ"തി സങ്കപ്പതി "മാ മം ജഞ്ഞാ"തി വാചം ഭാസതി, "മാ മം ജഞ്ഞാ"തി കായേന പരക്കമതി. യാ ഏവരൂപാ മായാ മായാവിതാ അച്ചാസരാ വഞ്ചനാ നികതി വികിരണാ പരിഹരണാ ഗൂഹനാ പരിഗൂഹനാ ഛാദനാ പടിച്ഛാദനാ അനുത്താനീകമ്മം അനാവികമ്മം വോച്ഛാദനാ പാപകിരിയാ - അയം വുച്ചതി മായാ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം മായാ അപ്പഹീനാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "മായാവീ".

൫൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അഹിരികോ? തത്ഥ കതമം അഹിരികം? യം ന ഹിരീയതി ഹിരിയിതബ്ബേന ന ഹിരീയതി പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സമാപത്തിയാ - ഇദം വുച്ചതി അഹിരികം. ഇമിനാ അഹിരികേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "അഹിരികോ".

൫൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനോത്തപ്പീ? തത്ഥ കതമം അനോത്തപ്പം? യം ന ഓത്തപ്പതി ഓത്തപ്പിതബ്ബേന ന ഓത്തപ്പതി പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സമാപത്തിയാ - ഇദം വുച്ചതി അനോത്തപ്പം. ഇമിനാ അനോത്തപ്പേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "അനോത്തപ്പീ".

൫൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദുബ്ബചോ? തത്ഥ കതമോ ദോവചസ്സതാ? സഹധമ്മികേ വുച്ചമാനേ ദോവചസ്സായം ദോവചസ്സിയം ദോവചസ്സതാ വിപ്പടികുലഗ്ഗാഹിതാ വിപച്ചനീകസാതതാ അനാദരിയം അനാദരിയതാ അഗാരവതാ അപ്പതിസ്സവതാ - അയം വുച്ചതി ദോവചസ്സതാ. ഇമായ ദോവചസ്സതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ദുബ്ബചോ".

൧൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പാപമിത്തോ? തത്ഥ കതമാ പാപമിത്തതാ? യേ തേ പുഗ്ഗലാ അസ്സദ്ധാ ദുസ്സീലാ അപ്പസ്സുതാ മച്ഛരിനോ ദുപ്പഞ്ഞാ, യാ തേസം സേവനാ നിസേവനാ സംസേവനാ ഭജനാ സമ്ഭജനാ ഭത്തി സമ്ഭത്തി സമ്പവങ്കതാ - അയം വുച്ചതി പാപമിത്തതാ. ഇമായ പാപമിത്തതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "പാപമിത്തോ".

൧൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരോ? തത്ഥ കതമാ ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി അനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ ന പടിപജ്ജതി, ന രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ ന സംവരം ആപജ്ജതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... പേ॰... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി അനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ ന പടിപജ്ജതി, ന രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ ന സംവരം ആപജ്ജതി. യാ ഇമേസം ഛന്നം ഇന്ദ്രിയാനം അഗുത്തി അഗോപനാ അനാരക്ഖോ അസംവരോ - അയം വുച്ചതി ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരതാ. ഇമായ ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരോ".

൧൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂ? തത്ഥ കതമാ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അപ്പടിസങ്ഖാ അയോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി ദവായ മദായ മണ്ഡനായ വിഭൂസനായ, യാ തത്ഥ അസന്തുട്ഠിതാ അമത്തഞ്ഞുതാ അപ്പടിസങ്ഖാ ഭോജനേ - അയം വുച്ചതി ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുതാ. ഇമായ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂ".

൧൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ മുട്ഠസ്സതി? തത്ഥ കതമം മുട്ഠസ്സച്ചം? യാ അസ്സതി അനനുസ്സതി അപ്പടിസ്സതി അസ്സതി അസ്സരണതാ അധാരണതാ പിലാപനതാ സമ്മുസനതാ - ഇദം വുച്ചതി മുട്ഠസ്സച്ചം. ഇമിനാ മുട്ഠസ്സച്ചേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "മുട്ഠസ്സതി".

൨൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അസമ്പജാനോ? തത്ഥ കതമം അസമ്പജഞ്ഞം? യം അഞ്ഞാണം അദസ്സനം അനഭിസമയോ അനനുബോധോ അസമ്ബോധോ അപ്പടിവേധോ അസങ്ഗാഹണാ അപരിയോഗാഹണാ [അസംഗാഹനാ അപരിയോഗാഹനാ (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰)] അസമപേക്ഖണാ അപച്ചവേക്ഖണാ അപച്ചക്ഖകമ്മം ദുമ്മേജ്ഝം ബാല്യം അസമ്പജഞ്ഞം മോഹോ പമോഹോ സമ്മോഹോ അവിജ്ജാ അവിജ്ജോഘോ അവിജ്ജായോഗോ അവിജ്ജാനുസയോ അവിജ്ജാപരിയുട്ഠാനം അവിജ്ജാലങ്ഗീ മോഹോ അകുസലമൂലം - ഇദം വുച്ചതി അസമ്പജഞ്ഞം. ഇമിനാ അസമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "അസമ്പജാനോ".

൨൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സീലവിപന്നോ? തത്ഥ കതമാ സീലവിപത്തി? കായികോ വീതിക്കമോ വാചസികോ വീതിക്കമോ കായികവാചസികോ

വീതിക്കമോ - അയം വുച്ചതി സീലവിപത്തി. സബ്ബമ്പി ദുസ്സില്യം സീലവിപത്തി. ഇമായ സീലവിപത്തിയാ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ “സീലവിപന്നോ”.

൱൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിവിപന്നോ? തത്ഥ കതമാ ദിട്ഠിവിപത്തി? “നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം [സുകടദുക്കടാനം (സീ॰)] കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ , നത്ഥി പരോ ലോകോ , നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ [സമഗ്ഗതാ (ക॰)] സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ”തി. യാ ഏവരൂപാ ദിട്ഠി ദിട്ഠിഗതം ദിട്ഠിഗഹനം ദിട്ഠികന്താരോ ദിട്ഠിവിസൂകായികം ദിട്ഠിവിപ്ഫന്ദിതം ദിട്ഠിസംയോജനം ഗാഹോ പടിഗ്ഗാഹോ അഭിനിവേസോ പരാമാസോ കുമ്മഗ്ഗോ മിച്ഛാപഥോ മിച്ഛത്തം തിത്ഥായതനം വിപരിയാസഗ്ഗാഹോ [വിപരിയേസഗ്ഗാഹോ (സബ്ബത്ഥ) പദസിദ്ധി ചിന്തേതബ്ബാ], അയം വുച്ചതി ദിട്ഠിവിപത്തി. സബ്ബാപി മിച്ഛാദിട്ഠി ദിട്ഠിവിപത്തി. ഇമായ ദിട്ഠിവിപത്തിയാ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ “ദിട്ഠിവിപന്നോ”.

൱൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അജ്ഝത്തസംയോജനോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പഞ്ചോരമ്ഭാഗിയാനി സംയോജനാനി അപ്പഹീനാനി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “അജ്ഝത്തസംയോജനോ”.

൱൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ബഹിദ്ധാസംയോജനോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പഞ്ചുദ്ധമ്ഭാഗിയാനി സംയോജനാനി അപ്പഹീനാനി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “ബഹിദ്ധാസംയോജനോ”.

൱൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അക്കോധനോ? തത്ഥ കതമോ കോധോ? യോ കോധോ കുജ്ഝനാ കുജ്ഝിതത്തം ദോസോ ദുസ്സനാ ദുസ്സിതത്തം ബ്യാപത്തി ബ്യാപജ്ജനാ ബ്യാപജ്ജിതത്തം വിരോധോ പടിവിരോധോ ചണ്ഡിക്കം അസുരോപോ അനത്തമനതാ ചിത്തസ്സ - അയം വുച്ചതി കോധോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം കോധോ പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “അക്കോധനോ”.

൱൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനുപനാഹീ? തത്ഥ കതമോ ഉപനാഹോ? പുബ്ബകാലം കോധോ അപരകാലം ഉപനാഹോ യോ ഏവരൂപോ ഉപനാഹോ ഉപനയ്ഹനാ ഉപനയ്ഹിതത്തം അട്ഠപനാ ഠപനാ സണ്ഠപനാ അനുസംസന്ദനാ അനുപ്പബന്ധനാ ദള്ഹീകമ്മം കോധസ്സ - അയം വുച്ചതി ഉപനാഹോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം ഉപനാഹോ പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “അനുപനാഹീ”.

൱൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അമക്ഖീ? തത്ഥ കതമോ മക്ഖോ? യോ മക്ഖോ മക്ഖായനാ മക്ഖായിതത്തം നിട്ഠുരിയം നിട്ഠുരിയകമ്മം - അയം വുച്ചതി മക്ഖോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം മക്ഖോ പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “അമക്ഖീ”.

൬൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അപളാസീ? തത്ഥ കതമോ പളാസോ? യോ പളാസോ പളാസായനാ പളാസായിതത്തം പളാസാഹാരോ വിവാദട്ഠാനം യുഗഗ്ഗാഹോ അപ്പടിനിസ്സഗ്ഗോ - അയം വുച്ചതി പളാസോ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം പളാസോ പഹീനോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അപളാസീ''.

൬൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനിസ്സുകീ? തത്ഥ കതമാ ഇസ്സാ? യാ പരലാഭസക്കാരഗരുകാരമാനനവന്ദനപൂജനാസു ഇസ്സാ ഇസ്സായനാ ഇസ്സായിതത്തം ഉസൂയാ ഉസൂയനാ ഉസൂയിതത്തം - അയം വുച്ചതി ഇസ്സാ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം ഇസ്സാ പഹീനാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അനിസ്സുകീ''.

൬൯. കതമോ ച പുഗലോ അമച്ഛരീ? തത്ഥ കതമം മച്ഛരിയം? പഞ്ച മച്ഛരിയാനി - ആവാസമച്ഛരിയം, കുലമച്ഛരിയം, ലാഭമച്ഛരിയം, വണ്ണമച്ഛരിയം, ധമ്മമച്ഛരിയം. യം ഏവരൂപം മച്ഛേരം മച്ഛരായനാ മച്ഛരായിതത്തം വേവിച്ഛം കദരിയം കടുകഞ്ചുകതാ അഗ്ഗഹിതത്തം ചിത്തസ്സ - ഇദം വുച്ചതി മച്ഛരിയം. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഇദം മച്ഛരിയം പഹീനം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അമച്ഛരീ''.

൭൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അസഠോ? തത്ഥ കതമം സാഠേയ്യം? ഇധേകച്ചോ സഠോ ഹോതി പരിസഠോ. യം തത്ഥ സഠം സഠതാ സാഠേയ്യം കക്കരതാ കക്കരിയം പരിക്ഖത്തതാ പാരിക്ഖത്തിയം - ഇദം വുച്ചതി സാഠേയ്യം. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഇദം സാഠേയ്യം പഹീനം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അസഠോ''.

൭൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അമായാവീ? തത്ഥ കതമാ മായാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ തസ്സ പടിച്ഛാദനഹേതു പാപികം ഇച്ഛം പണിദഹതി - ''മാ മം ജഞ്ഞാ''തി ഇച്ഛതി, ''മാ മം ജഞ്ഞാ''തി സങ്കപ്പതി, ''മാ മം ജഞ്ഞാ''തി വാചം ഭാസതി, ''മാ മം ജഞ്ഞാ''തി കായേന പരക്കമതി. യാ ഏവരൂപാ മായാ മായാവിതാ അച്ചാസരാ വഞ്ചനാ നികതി വികിരണാ പരിഹരണാ ഗൂഹനാ പരിഗൂഹനാ ഛാദനാ പടിച്ഛാദനാ അനുത്താനീകമ്മം അനാവികമ്മം വോച്ഛാദനാ പാപകിരിയാ - അയം വുച്ചതി മായാ. യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അയം മായാ പഹീനാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അമായാവീ''.

൭൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഹിരിമാ? തത്ഥ കതമാ ഹിരീ? യം ഹിരീയതി ഹിരിയിതബ്ബേന ഹിരീയതി പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സമാപത്തിയാ - അയം വുച്ചതി ഹിരീ. ഇമായ ഹിരിയാ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ''ഹിരിമാ''.

൭൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഓത്തപ്പീ? തത്ഥ കതമം ഓത്തപ്പം? യം ഓത്തപ്പതി ഓത്തപ്പിതബ്ബേന ഓത്തപ്പതി പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം സമാപത്തിയാ - ഇദം വുച്ചതി ഓത്തപ്പം. ഇമിനാ ഓത്തപ്പേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ''ഓത്തപ്പീ''.

൭൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സുവചോ? തത്ഥ കതമാ സോവചസ്സതാ? സഹധമ്മികേ വുച്ചമാനേ സോവചസ്സായം സോവചസ്സിയം സോവചസ്സതാ അവിപ്പടികുലഗ്ഗാഹിതാ അവിപച്ചനീകസാതതാ സാദരിയം സാദരിയതാ സഗാരവതാ സപ്പതിസ്സവതാ - അയം വുച്ചതി സോവചസ്സതാ. ഇമായ സോവചസ്സതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ ''സുവചോ''.

൩൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കല്യാണമിത്തോ? തത്ഥ കതമാ കല്യാണമിത്തതാ? യേ തേ പുഗ്ഗലാ സദ്ധാ സീലവന്തോ ബഹുസ്സുതാ ചാഗവന്തോ പഞ്ഞവന്തോ, യാ തേസം സേവനാ നിസേവനാ സംസേവനാ ഭജനാ സമ്ഭജനാ ഭത്തി സമ്ഭത്തി സമ്പവങ്കതാ - അയം വുച്ചതി കല്യാണമിത്തതാ. ഇമായ കല്യാണമിത്തതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "കല്യാണമിത്തോ".

൩൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ? തത്ഥ കതമാ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... പേ.... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ...പേ.... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ.... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ...പേ.... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. യാ ഇമേസം ഛന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ഗുത്തി ഗോപനാ ആരക്ഖോ സംവരോ - അയം വുച്ചതി ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ. ഇമായ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ".

൩൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ? തത്ഥ കതമാ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി - "നേവ ദവായ, ന മദായ, ന മണ്ഡനായ, ന വിഭൂസനായ; യാവദേവ ഇമസ്സ കായസ്സ ഠിതിയാ യാപനായ വിഹിംസൂപരതിയാ ബ്രഹ്മചരിയാനുഗ്ഗഹായ. ഇതി പുരാണഞ്ച വേദനം പടിഹങ്ഖാമി, നവഞ്ച വേദനം ന ഉപ്പാദേസ്സാമി, യാത്രാ ച മേ ഭവിസ്സതി അനവജ്ജതാ ച ഫാസുവിഹാരോ ചാ"തി. യാ തത്ഥ സന്തുട്ഠിതാ മത്തഞ്ഞുതാ പടിസങ്ഖാ ഭോജനേ - അയം വുച്ചതി ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ. ഇമായ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ".

൩൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉപട്ഠിതസ്സതി? തത്ഥ കതമാ സതി? യാ സതി അനുസ്സതി പടിസ്സതി സതി സരണതാ ധാരണതാ അപിലാപനതാ അസമ്മുസനതാ സതി സതിന്ദ്രിയം സതിബലം സമ്മാസതി - അയം വുച്ചതി സതി. ഇമായ സതിയാ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ഉപട്ഠിതസ്സതി".

൪൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമ്പജാനോ? തത്ഥ കതമം സമ്പജഞ്ഞം? യാ പഞ്ഞാ പജാനനാ വിചയോ പവിചയോ ധമ്മവിചയോ സല്ലക്ഖണാ ഉപലക്ഖണാ പച്ചുപലക്ഖണാ പണ്ഡിച്ചം കോസല്ലം നേപുഞ്ഞം വേഭബ്യാ ചിന്താ ഉപപരിക്ഖാ ഭൂരീ മേധാ പരിണായികാ വിപസ്സനാ സമ്പജഞ്ഞം പതോദോ പഞ്ഞാ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം പഞ്ഞാബലം പഞ്ഞാസത്ഥം പഞ്ഞാപാസാദോ പഞ്ഞാആലോകോ പഞ്ഞാഓഭാസോ പഞ്ഞാപജ്ജോതോ പഞ്ഞാരതനം അമോഹോ ധമ്മവിചയോ സമ്മാദിട്ഠി - ഇദം വുച്ചതി സമ്പജഞ്ഞം. ഇമിനാ സമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "സമ്പജാനോ".

൮൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സീലസമ്പന്നോ? തത്ഥ കതമാ സീലസമ്പദാ? കായികോ അവീതിക്കമോ വാചസികോ അവീതിക്കമോ കായികവാചസികോ അവീതിക്കമോ - അയം വുച്ചതി സീലസമ്പദാ. സബ്ബോപി സീലസംവരോ സീലസമ്പദാ. ഇമായ സീലസമ്പദായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "സീലസമ്പന്നോ".

൮൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിസമ്പന്നോ? തത്ഥ കതമാ ദിട്ഠിസമ്പദാ? "അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം, അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ, അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ, അത്ഥി പിതാ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ"തി. യാ ഏവരൂപാ പഞ്ഞാ പജാനനാ…പേ॰… അമോഹോ ധമ്മവിചയോ സമ്മാദിട്ഠി - അയം വുച്ചതി ദിട്ഠിസമ്പദാ. സബ്ബാപി സമ്മാദിട്ഠി ദിട്ഠിസമ്പദാ. ഇമായ ദിട്ഠിസമ്പദായ സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ "ദിട്ഠിസമ്പന്നോ".

൮൩. കതമേ ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മിം? യോ ച പുബ്ബകാരീ, യോ ച കതഞ്ഞൂ കതവേദീ - ഇമേ ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുല്ലഭാ ലോകസ്മിം.

൮൪. കതമേ ദ്വേ പുഗ്ഗലാ ദുത്തപ്പയാ? യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം നിക്ഖിപതി, യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം വിസ്സജ്ജേതി - ഇമേ ദ്വേ പുഗ്ഗലാ "ദുത്തപ്പയാ".

൮൫. കതമേ ദ്വേ പുഗ്ഗലാ സുതപ്പയാ? യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം ന നിക്ഖിപതി, യോ ച ലദ്ധം ലദ്ധം ന വിസ്സജ്ജേതി - ഇമേ ദ്വേ പുഗ്ഗലാ "സുതപ്പയാ".

൮൬. കതമേസം ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം ആസവാ വഡ്ഢന്തി? യോ ച ന കുക്കുച്ചായിതബ്ബം കുക്കുച്ചായതി, യോ ച കുക്കുച്ചായിതബ്ബം ന കുക്കുച്ചായതി - ഇമേസം ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം ആസവാ വഡ്ഢന്തി.

൮൭. കതമേസം ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി? യോ ച ന കുക്കുച്ചായിതബ്ബം ന കുക്കുച്ചായതി, യോ ച കുക്കുച്ചായിതബ്ബം കുക്കുച്ചായതി - ഇമേസം ദ്വിന്നം പുഗ്ഗലാനം ആസവാ ന വഡ്ഢന്തി.

൮൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഹീനാധിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുസ്സീലോ ഹോതി പാപധമ്മോ, സോ അഞ്ഞം ദുസ്സീലം പാപധമ്മം സേവതി ഭജതി പയിരുപാസതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഹീനാധിമുത്തോ".

൮൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പണീതാധിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലവാ ഹോതി കല്യാണധമ്മോ, സോ അഞ്ഞം സീലവന്തം കല്യാണധമ്മം സേവതി ഭജതി പയിരുപാസതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പണീതാധിമുത്തോ".

൯൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ തിത്തോ? പച്ചേകസമ്ബുദ്ധാ [പച്ചേകബുദ്ധോ (സീ॰)] യേ ച തഥാഗതസ്സ സാവകാ അരഹന്തോ തിത്താ. സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തിത്തോ ച തപ്പേതാ ച [തപ്പേതാ ച, അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ തിത്തോ (സീ॰)].

ദുകനിദ്ദേസോ.

൩. തികപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൯൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ നിരാസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുസ്സീലോ ഹോതി പാപധമ്മോ അസുചി സങ്കസ്സരസമാചാരോ പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ അസ്സമണോ സമണപടിഞ്ഞോ അബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിപടിഞ്ഞോ അന്തോപൂതി അവസ്സുതോ കസമ്ബുജാതോ. സോ സുണാതി - "ഇത്ഥന്നാമോ കിര ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ"തി. തസ്സ ന ഏവം ഹോതി - "കുദാസ്സു നാമാഹമ്പി ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സാമീ"തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "നിരാസോ".

൯൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ആസംസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലവാ ഹോതി കല്യാണധമ്മോ. സോ സുണാതി - "ഇത്ഥന്നാമോ കിര ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ"തി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - "കുദാസ്സു നാമാഹമ്പി ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സാമീ"തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ആസംസോ".

൯൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ വിഗതാസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സോ സുണാതി - "ഇത്ഥന്നാമോ കിര ഭിക്ഖു ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ"തി. തസ്സ ന ഏവം ഹോതി - "കുദാസ്സു നാമാഹമ്പി ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിസ്സാമീ"തി. തം കിസ്സ ഹേതു? യാ ഹിസ്സ പുബ്ബേ അവിമുത്തസ്സ വിമുത്താസാ, സാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "വിഗതാസോ".

൯൪. തത്ഥ കതമേ തയോ ഗിലാനൂപമാ പുഗ്ഗലാ? തയോ ഗിലാനാ - ഇധേകച്ചോ ഗിലാനോ ലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭോജനാനി അലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭോജനാനി, ലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി അലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി, ലഭന്തോ വാ പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം അലഭന്തോ വാ പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം, നേവ വുട്ഠാതി തമ്ഹാ ആബാധാ. (൧)

ഇധ പനേകച്ചോ ഗിലാനോ ലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭോജനാനി അലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭോജനാനി, ലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി അലഭന്തോ വാ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി, ലഭന്തോ വാ പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം അലഭന്തോ വാ പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം, വുട്ഠാതി തമ്ഹാ ആബാധാ. (൨)

ഇധ പനേകച്ചോ ഗിലാനോ ലഭന്തോ സപ്പായാനി ഭോജനാനി നോ അലഭന്തോ, ലഭന്തോ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി നോ അലഭന്തോ, ലഭന്തോ

പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം നോ അലഭന്തോ, വുട്ഠാതി തമ്ഹാ ആബാധാ. (൩)

തത്ര യ്വായം ഗിലാനോ ലഭന്തോ സപ്പായാനി ഭോജനാനി നോ അലഭന്തോ, ലഭന്തോ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി നോ അലഭന്തോ, ലഭന്തോ പതിരൂപം ഉപട്ഠാകം നോ അലഭന്തോ, വുട്ഠാതി തമ്ഹാ ആബാധാ, ഇമം ഗിലാനം പടിച്ച ഭഗവതാ ഗിലാനഭത്തം അനുഞ്ഞാതം ഗിലാനഭേസജ്ജം അനുഞ്ഞാതം ഗിലാനുപട്ഠാകോ അനുഞ്ഞാതോ. ഇമഞ്ച പന ഗിലാനം പടിച്ച അഞ്ഞേപി ഗിലാനാ ഉപട്ഠാതബ്ബാ.

ഏവമേവം [ഏവമേവ (സീ॰)] തയോ ഗിലാനൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ തയോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലഭന്തോ വാ തഥാഗതം ദസ്സനായ അലഭന്തോ വാ തഥാഗതം ദസ്സനായ, ലഭന്തോ വാ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം സവണായ അലഭന്തോ വാ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം സവണായ, നേവ ഓക്കമതി നിയാമം കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം. (൧)

ഇധ പനേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലഭന്തോ വാ തഥാഗതം ദസ്സനായ അലഭന്തോ വാ തഥാഗതം ദസ്സനായ, ലഭന്തോ വാ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം സവണായ അലഭന്തോ വാ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം സവണായ, ഓക്കമതി നിയാമം കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം. (൨)

ഇധ പനേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലഭന്തോ തഥാഗതം ദസ്സനായ നോ അലഭന്തോ, ലഭന്തോ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം സവണായ നോ അലഭന്തോ, ഓക്കമതി നിയാമം കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം. (൩)

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ ലഭന്തോ തഥാഗതം ദസ്സനായ നോ അലഭന്തോ, ലഭന്തോ തഥാഗതപ്പവേദിതം ധമ്മവിനയം സവണായ നോ അലഭന്തോ , ഓക്കമതി നിയാമം കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്മത്തം, ഇമം പുഗ്ഗലം പടിച്ച ഭഗവതാ ധമ്മദേസനാ അനുഞ്ഞാതാ, ഇമഞ്ച പുഗ്ഗലം പടിച്ച അഞ്ഞേസമ്പി ധമ്മോ ദേസേതബ്ബോ. ഇമേ തയോ ഗിലാനൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൱൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കായസക്ഖീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കായസക്ഖീ".

൱൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, തഥാഗതപ്പവേദിതാ ചസ്സ ധമ്മാ പഞ്ഞായ വോദിട്ഠാ ഹോന്തി വോചരിതാ, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ദിട്ഠിപ്പത്തോ".

൱൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി...പേ॰... തഥാഗതപ്പവേദിതാ ചസ്സ ധമ്മാ

പഞ്ഞായ വോദിട്ഠാ ഹോന്തി വോചരിതാ, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി, നോ ച ഖോ യഥാദിട്ഠിപ്പത്തസ്സ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സദ്ധാവിമുത്തോ".

൯൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഗൂഥഭാണീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ മുസാവാദീ ഹോതി സഭഗ്ഗതോ വാ പരിസഗ്ഗതോ വാ ഞാതിമജ്ഝഗതോ വാ പൂഗമജ്ഝഗതോ വാ രാജകുലമജ്ഝഗതോ വാ അഭിനീതോ സക്ഖിപുട്ഠോ - "ഏഹമ്ഭോ [ഏഹി ഭോ (സ്യാ॰ ക॰) മ॰ നി॰ ൧.൪൪൦; അ॰ നി॰ ൩.൨൮], പുരിസ, യം ജാനാസി തം വദേഹീ"തി, സോ അജാനം വാ ആഹ - "ജാനാമീ"തി, ജാനം വാ ആഹ - "ന ജാനാമീ"തി, അപസ്സം വാ ആഹ - "പസ്സാമീ"തി, പസ്സം വാ ആഹ - "ന പസ്സാമീ"തി. ഇതി അത്തഹേതു വാ പരഹേതു വാ ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതു വാ സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതാ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഗൂഥഭാണീ".

൯൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പുപ്ഫഭാണീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി സഭഗ്ഗതോ വാ പരിസഗ്ഗതോ വാ ഞാതിമജ്ഝഗതോ വാ പൂഗമജ്ഝഗതോ വാ രാജകുലമജ്ഝഗതോ വാ അഭിനീതോ സക്ഖിപുട്ഠോ - "ഏഹമ്ഭോ, പുരിസ, യം ജാനാസി തം വദേഹീ"തി, സോ അജാനം വാ ആഹ - "ന ജാനാമീ"തി, ജാനം വാ ആഹ - "ജാനാമീ"തി, അപസ്സം വാ ആഹ - "ന പസ്സാമീ"തി, പസ്സം വാ ആഹ - "പസ്സാമീ"തി. ഇതി അത്തഹേതു വാ പരഹേതു വാ ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതു വാ ന സമ്പജാനമുസാ ഭാസിതാ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പുപ്ഫഭാണീ".

൧൦൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ മധുഭാണീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനിയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ, തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "മധുഭാണീ".

൧൦൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അരുകൂപമചിത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥീയതി [പതിട്ഠീയതി (സ്യാ॰ ക॰) അ॰ നി॰ ൩.൨൭], കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ ദുട്ഠാരുകോ കട്ഠേന വാ കഠലായ [കഥലായ (ക॰), കഥലേന (അട്ഠകഥാ) അ॰ നി॰ ൩.൨൭] വാ ഘട്ടിതോ ഭിയ്യോസോ മത്തായ ആസവം ദേതി [അസ്സവനോതി (സീ॰)], ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥീയതി, കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അരുകൂപമചിത്തോ".

൧൦൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ വിജ്ജൂപമചിത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. സേയ്യഥാപി നാമ ചക്ഖുമാ പുരിസോ രത്തന്ധകാരതിമിസായ വിജ്ജന്തരികായ രൂപാനി പസ്സേയ്യ, ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം

പജാനാതി, “അയം ദുക്ഖസമുദയോ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ദുക്ഖനിരോധോ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി , “അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “വിജ്ജൂപമചിത്തോ”.

൧൦൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ വജിരൂപമചിത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി നാമ വജിരസ്സ നത്ഥി കിഞ്ചി അഭേജ്ജം മണി വാ പാസാണോ വാ, ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “വജിരൂപമചിത്തോ”.

൧൦൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അന്ധോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തഥാരൂപം ചക്ഖു ന ഹോതി യഥാരൂപേന ചക്ഖുനാ അനധിഗതം വാ ഭോഗം അധിഗച്ഛേയ്യ, അധിഗതം വാ ഭോഗം ഫാതിം കരേയ്യ; തഥാരൂപമ്പിസ്സ ചക്ഖു ന ഹോതി യഥാരൂപേന ചക്ഖുനാ കുസലാകുസലേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, സാവജ്ജാനവജ്ജേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, ഹീനപ്പണീതേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “അന്ധോ”.

൧൦൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഏകചക്ഖു? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തഥാരൂപം ചക്ഖു ഹോതി , യഥാരൂപേന ചക്ഖുനാ അനധിഗതം വാ ഭോഗം അധിഗച്ഛേയ്യ, അധിഗതം വാ ഭോഗം ഫാതിം കരേയ്യ; തഥാരൂപമ്പിസ്സ ചക്ഖു ന ഹോതി യഥാരൂപേന ചക്ഖുനാ കുസലാകുസലേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, സാവജ്ജാനവജ്ജേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, ഹീനപ്പണീതേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “ഏകചക്ഖു”.

൧൦൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദ്വിചക്ഖു? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തഥാരൂപം ചക്ഖു ഹോതി യഥാരൂപേന ചക്ഖുനാ അനധിഗതം വാ ഭോഗം അധിഗച്ഛേയ്യ, അധിഗതം വാ ഭോഗം ഫാതിം കരേയ്യ; തഥാരൂപമ്പിസ്സ ചക്ഖു ഹോതി യഥാരൂപേന ചക്ഖുനാ കുസലാകുസലേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, സാവജ്ജാനവജ്ജേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, ഹീനപ്പണീതേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ, കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗേ ധമ്മേ ജാനേയ്യ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “ദ്വിചക്ഖു”.

൧൦൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അവകുജ്ജപഞ്ഞോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരാമം ഗന്താ [ഗതോ (സീ॰), ഗന്ത്വാ (സ്യാ॰)] ഹോതി അഭിക്ഖണം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മസ്സവണായ [ധമ്മസ്സവനായ (സ്യാ॰)]. തസ്സ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേന്തി. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ കഥായ നേവ ആദിം മനസി കരോതി, ന മജ്ഝം മനസി കരോതി, ന പരിയോസാനം മനസി കരോതി. വുട്ഠിതോപി തമ്ഹാ ആസനാ തസ്സാ കഥായ നേവ ആദിം മനസി കരോതി, ന മജ്ഝം മനസി കരോതി, ന പരിയോസാനം മനസി കരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ കുമ്ഭോ നിക്കുജ്ജോ [നികുജ്ജോ (സ്യാ॰) അ॰ നി॰ ൩.൩൦] തത്ര ഉദകം ആസിത്തം വിവട്ടതി, നോ സണ്ഠാതി; ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരാമം ഗന്താ

ഹോതി അഭിക്ഖണം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മസ്സവണായ . തസ്സ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേന്തി. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ കഥായ നേവ ആദിം മനസി കരോതി, ന മജ്ഝം മനസി കരോതി, ന പരിയോസാനം മനസി കരോതി. വുട്ഠിതോപി തമ്ഹാ ആസനാ തസ്സാ കഥായ നേവ ആദിം മനസി കരോതി, ന മജ്ഝം മനസി കരോതി, ന പരിയോസാനം മനസി കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അവകുജ്ജപഞ്ഞോ".

൧൦൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉച്ഛങ്ഗപഞ്ഞോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരാമം ഗന്താ ഹോതി അഭിക്ഖണം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മസ്സവണായ. തസ്സ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേന്തി. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ കഥായ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി. വുട്ഠിതോ ച ഖോ തമ്ഹാ ആസനാ തസ്സാ കഥായ നേവ ആദിം മനസി കരോതി, ന മജ്ഝം മനസി കരോതി, ന പരിയോസാനം മനസി കരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ പുരിസസ്സ ഉച്ഛങ്ഗേ നാനാഖജ്ജകാനി ആകിണ്ണാനി - തിലാ തണ്ഡുലാ [തിലതണ്ഡുലാ (ക॰) അം॰ നി॰ ൩.൩൦] മോദകാ ബദരാ. സോ തമ്ഹാ ആസനാ വുട്ഠഹന്തോ സതിസമ്മോസാ പകിരേയ്യ. ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരാമം ഗന്താ ഹോതി അഭിക്ഖണം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മസ്സവണായ. തസ്സ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേന്തി. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ കഥായ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി. വുട്ഠിതോ ച ഖോ തമ്ഹാ ആസനാ തസ്സാ കഥായ നേവ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, ന മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, ന പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉച്ഛങ്ഗപഞ്ഞോ".

൧൦൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പുഥുപഞ്ഞോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരാമം ഗന്താ ഹോതി അഭിക്ഖണം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മസ്സവണായ. തസ്സ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേന്തി. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ കഥായ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി. വുട്ഠിതോപി തമ്ഹാ ആസനാ തസ്സാ കഥായ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ കുമ്ഭോ ഉക്കുജ്ജോ തത്ര ഉദകം ആസിത്തം സണ്ഠാതി, നോ വിവട്ടതി; ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരാമം ഗന്താ ഹോന്തി അഭിക്ഖണം ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മസ്സവണായ. തസ്സ ഭിക്ഖൂ ധമ്മം ദേസേന്തി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേന്തി. സോ തസ്മിം ആസനേ നിസിന്നോ തസ്സാ കഥായ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി. വുട്ഠിതോപി തമ്ഹാ ആസനാ

തസ്സാ കഥായ ആദിമ്പി മനസി കരോതി, മജ്ഝമ്പി മനസി കരോതി, പരിയോസാനമ്പി മനസി കരോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പുഥുപഞ്ഞോ".

൧൫൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കാമേസു ച ഭവേസു ച അവീതരാഗോ? സോതാപന്നസകദാഗാമിനോ - ഇമേ വുച്ചന്തി പുഗ്ഗലാ "കാമേസു ച ഭവേസു ച അവീതരാഗാ".

൧൫൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കാമേസു വീതരാഗോ, ഭവേസു അവീതരാഗോ? അനാഗാമീ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കാമേസു വീതരാഗോ, ഭവേസു അവീതരാഗോ".

൧൫൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കാമേസു ച ഭവേസു ച വീതരാഗോ? അരഹാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കാമേസു ച ഭവേസു ച വീതരാഗോ".

൧൫൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പാസാണലേഖൂപമോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി. സേയ്യഥാപി നാമ പാസാണേ ലേഖാ ന ഖിപ്പം ലുജ്ജതി വാതേന വാ ഉദകേന വാ, ചിരട്ഠിതികാ ഹോതി; ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പാസാണലേഖൂപമോ".

൧൫൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പഥവിലേഖൂപമോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ന ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി. സേയ്യഥാപി നാമ പഥവിയാ [പഠവിയാ (സീ॰ സ്യാ॰)] ലേഖാ ഖിപ്പം ലുജ്ജതി വാതേന വാ ഉദകേന വാ, ന ചിരട്ഠിതികാ ഹോതി; ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ന ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പഥവിലേഖൂപമോ".

൧൫൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉദകലേഖൂപമോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആഗാള്ഹേനപി വുച്ചമാനോ ഫരുസേനപി വുച്ചമാനോ അമനാപേനപി വുച്ചമാനോ സംസന്ദതിമേവ [... ചേവ (സ്യാ॰) അ॰ നി॰ ൩.൧൩൩] സന്ധിയതിമേവ [... ചേവ (സ്യാ॰) അ॰ നി॰ ൩.൧൩൩] സമ്മോദതിമേവ [... ചേവ (സ്യാ॰) അ॰ നി॰ ൩.൧൩൩]. സേയ്യഥാപി നാമ ഉദകേ ലേഖാ ഖിപ്പം ലുജ്ജതി, ന ചിരട്ഠിതികാ ഹോതി; ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആഗാള്ഹേനപി വുച്ചമാനോ ഫരുസേനപി വുച്ചമാനോ അമനാപേനപി വുച്ചമാനോ സംസന്ദതിമേവ സന്ധിയതിമേവ സമ്മോദതിമേവ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉദകലേഖൂപമോ".

൧൫൬. തത്ഥ കതമേ തയോ പോത്ഥകൂപമാ പുഗ്ഗലാ? തയോ പോത്ഥകാ - നവോപി പോത്ഥകോ ദുബ്ബണ്ണോ ചേവ ഹോതി ദുക്ഖസമ്ഫസ്സോ ച അപ്പഗ്ഘോ ച, മജ്ഝിമോപി പോത്ഥകോ ദുബ്ബണ്ണോ ചേവ ഹോതി ദുക്ഖസമ്ഫസ്സോ ച അപ്പഗ്ഘോ ച, ജിണ്ണോപി പോത്ഥകോ ദുബ്ബണ്ണോ ചേവ ഹോതി ദുക്ഖസമ്ഫസ്സോ ച അപ്പഗ്ഘോ ച. ജിണ്ണമ്പി പോത്ഥകം ഉക്ഖലിപരിമജ്ജനം വാ കരോന്തി സങ്കാരകൂടേ വാ നം ഛഡ്ഡേന്തി. ഏവമേവം തയോമേ പോത്ഥകൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ

ഭിക്ഖൂസു. കതമേ തയോ? നവോ ചേപി ഭിക്ഖു ഹോതി ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ, ഇദമസ്സ ദുബ്ബണ്ണതായ. സേയ്യഥാപി സോ പോത്ഥകോ ദുബ്ബണ്ണോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേ ഖോ പനസ്സ സേവന്തി ഭജന്തി പയിരുപാസന്തി ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജന്തി, തേസം തം ഹോതി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. ഇദമസ്സ ദുക്ഖസമ്ഫസ്സതായ. സേയ്യഥാപി സോ പോത്ഥകോ ദുക്ഖസമ്ഫസ്സോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേസം ഖോ പന സോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം , തേസം തം ന മഹപ്ഫലം ഹോതി ന മഹാനിസംസം. ഇദമസ്സ അപ്പഗ്ഘതായ. സേയ്യഥാപി സോ പോത്ഥകോ അപ്പഗ്ഘോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

മജ്ഝിമോ ചേപി ഭിക്ഖു ഹോതി…പേ॰… ഥേരോ ചേപി ഭിക്ഖു ഹോതി ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ, ഇദമസ്സ ദുബ്ബണ്ണതായ. സേയ്യഥാപി സോ പോത്ഥകോ ദുബ്ബണ്ണോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേ ഖോ പനസ്സ സേവന്തി ഭജന്തി പയിരുപാസന്തി ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജന്തി, തേസം തം ഹോതി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. ഇദമസ്സ ദുക്ഖസമ്ഫസ്സതായ. സേയ്യഥാപി സോ പോത്ഥകോ ദുക്ഖസമ്ഫസ്സോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേസം ഖോ പന സോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം, തേസം തം ന മഹപ്ഫലം ഹോതി ന മഹാനിസംസം. ഇദമസ്സ അപ്പഗ്ഘതായ. സേയ്യഥാപി സോ പോത്ഥകോ അപ്പഗ്ഘോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

ഏവരൂപോ ചേ ഥേരോ ഭിക്ഖു സങ്ഘമജ്ഝേ ഭണതി. തമേനം ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു - "കിം നു ഖോ തുയ്ഹം ബാലസ്സ അബ്യത്തസ്സ ഭണിതേന, ത്വമ്പി നാമ ഭണിതബ്ബം മഞ്ഞസീ"തി! സോ കുപിതോ അനത്തമനോ തഥാരൂപിം വാചം നിച്ഛാരേതി യഥാരൂപായ വാചായ സങ്ഘോ തം ഉക്ഖിപതി, സങ്കാരകൂടേവ നം പോത്ഥകം. ഇമേ തയോ പോത്ഥകൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ഭിക്ഖൂസു.

൧൭. തത്ഥ കതമേ തയോ കാസികവത്ഥൂപമാ പുഗ്ഗലാ? തീണി കാസികവത്ഥാനി - നവമ്പി കാസികവത്ഥം വണ്ണവന്തഞ്ചേവ ഹോതി സുഖസമ്ഫസ്സഞ്ച മഹഗ്ഘഞ്ച, മജ്ഝിമമ്പി കാസികവത്ഥം വണ്ണവന്തഞ്ചേവ ഹോതി സുഖസമ്ഫസ്സഞ്ച മഹഗ്ഘഞ്ച, ജിണ്ണമ്പി കാസികവത്ഥം വണ്ണവന്തഞ്ചേവ ഹോതി സുഖസമ്ഫസ്സഞ്ച മഹഗ്ഘഞ്ച. ജിണ്ണമ്പി കാസികവത്ഥം രതനപലിവേഠനം വാ കരോന്തി ഗന്ധകരണ്ഡകേ വാ നം നിക്ഖിപന്തി.

ഏവമേവം തയോമേ കാസികവത്ഥൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ഭിക്ഖൂസു. കതമേ തയോ? നവോ ചേപി ഭിക്ഖു ഹോതി സീലവാ കല്യാണധമ്മോ , ഇദമസ്സ സുവണ്ണതായ. സേയ്യഥാപി തം കാസികവത്ഥം വണ്ണവന്തം, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേ ഖോ പനസ്സ സേവന്തി ഭജന്തി പയിരുപാസന്തി ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജന്തി, തേസം തം ഹോതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ. ഇദമസ്സ സുഖസമ്ഫസ്സതായ. സേയ്യഥാപി തം കാസികവത്ഥം സുഖസമ്ഫസ്സം, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേസം ഖോ പന സോ [യേസം ഖോ പന (സബ്ബത്ഥ) അം॰ നി॰ ൩.൧൦൦] പടിഗ്ഗണ്ഹാതി [പതിഗണ്ഹാതി (സീ॰) രൂപസിദ്ധിടീകായ പന സമേതി]

ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം, തേസം തം മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാനിസംസം. ഇദമസ്സ മഹഗ്ഘതായ. സേയ്യഥാപി തം കാസികവത്ഥം മഹഗ്ഘം, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

മജ്ഝിമോ ചേപി ഭിക്ഖു…പേ॰… ഥേരോ ചേപി ഭിക്ഖു ഹോതി സീലവാ കല്യാണധമ്മോ, ഇദമസ്സ സുവണ്ണതായ. സേയ്യഥാപി തം കാസികവത്ഥം വണ്ണവന്തം, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേ ഖോ പനസ്സ സേവന്തി ഭജന്തി പയിരുപാസന്തി ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജന്തി, തേസം തം ഹോതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ. ഇദമസ്സ സുഖസമ്ഫസ്സതായ. സേയ്യഥാപി തം കാസികവത്ഥം സുഖസമ്ഫസ്സം, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. യേസം ഖോ പന സോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം, തേസം തം മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാനിസംസം. ഇദമസ്സ മഹഗ്ഘതായ. സേയ്യഥാപി തം കാസികവത്ഥം മഹഗ്ഘം, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

ഏവരൂപോ ചേ ഥേരോ ഭിക്ഖു സങ്ഘമജ്ഝേ ഭണതി, തമേനം ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു - ''അപ്പസദ്ദാ ആയസ്മന്തോ ഹോഥ, ഥേരോ ഭിക്ഖു ധമ്മഞ്ച വിനയഞ്ച ഭണതീ''തി. തസ്സ തം വചനം ആധേയ്യം ഗച്ഛതി, ഗന്ധകരണ്ഡകേവ നം കാസികവത്ഥം. ഇമേ തയോ കാസികവത്ഥൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ഭിക്ഖൂസു.

൧൧൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സുപ്പമേയ്യോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉദ്ധതോ ഹോതി ഉന്നളോ ചപലോ മുഖരോ വികിണ്ണവാചോ മുട്ഠസ്സതി അസമ്പജാനോ അസമാഹിതോ വിബ്ഭന്തചിത്തോ പാകടിന്ദ്രിയോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''സുപ്പമേയ്യോ''.

൧൧൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദുപ്പമേയ്യോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനുദ്ധതോ ഹോതി അനുന്നളോ അചപലോ അമുഖരോ അവികിണ്ണവാചോ ഉപട്ഠിതസ്സതി സമ്പജാനോ സമാഹിതോ ഏകഗ്ഗചിത്തോ സംവുതിന്ദ്രിയോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''ദുപ്പമേയ്യോ''.

൧൨൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അപ്പമേയ്യോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അപ്പമേയ്യോ''.

൧൨൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഹീനോ ഹോതി സീലേന സമാധിനാ പഞ്ഞായ. ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ, അഞ്ഞത്ര അനുദ്ദയാ അഞ്ഞത്ര അനുകമ്പാ.

൧൨൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സദിസോ ഹോതി സീലേന സമാധിനാ പഞ്ഞായ. ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? ''സീലസാമഞ്ഞഗതാനം സതം സീലകഥാ ച നോ ഭവിസ്സതി, സാ ച നോ ഫാസു ഭവിസ്സതി, സാ ച നോ പവത്തിനീ ഭവിസ്സതി; സമാധിസാമഞ്ഞഗതാനം സതം സമാധികഥാ ച നോ ഭവിസ്സതി, സാ

ച നോ ഫാസു ഭവിസ്സതി, സാ ച നോ പവത്തിനീ [പവത്തനീ (സീ॰) അം॰ നി॰ ന.൨൬] ഭവിസ്സതി; പഞ്ഞാസാമഞ്ഞഗതാനം സതം പഞ്ഞാകഥാ ച നോ ഭവിസ്സതി, സാ ച നോ ഫാസു ഭവിസ്സതി, സാ ച നോ പവത്തിനീ ഭവിസ്സതീ"തി. തസ്മാ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ.

൧൨൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അധികോ ഹോതി സീലേന സമാധിനാ പഞ്ഞായ. ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? "അപരിപൂരം വാ സീലക്ഖന്ധം പരിപൂരേസ്സാമി, പരിപൂരം വാ സീലക്ഖന്ധം തത്ഥ തത്ഥ പഞ്ഞായ അനുഗ്ഗഹേസ്സാമി; അപരിപൂരം വാ സമാധിക്ഖന്ധം പരിപൂരേസ്സാമി, പരിപൂരം വാ സമാധിക്ഖന്ധം തത്ഥ തത്ഥ പഞ്ഞായ അനുഗ്ഗഹേസ്സാമി; അപരിപൂരം വാ പഞ്ഞാക്ഖന്ധം പരിപൂരേസ്സാമി, പരിപൂരം വാ പഞ്ഞാക്ഖന്ധം തത്ഥ തത്ഥ പഞ്ഞായ അനുഗ്ഗഹേസ്സാമീ"തി. തസ്മാ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സക്കത്വാ ഗരും കത്വാ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ.

൧൨൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ജിഗുച്ഛിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുസ്സീലോ ഹോതി പാപധമ്മോ അസുചി സങ്കസ്സരസമാചാരോ പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ അസ്സമണോ സമണപടിഞ്ഞോ അബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിപടിഞ്ഞോ അന്തോപൂതി അവസ്സുതോ കസമ്ബുജാതോ. ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ജിഗുച്ഛിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? കിഞ്ചാപി ഏവരൂപസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജതി, അഥ ഖോ നം പാപകോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി - "പാപമിത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ പാപസഹായോ പാപസമ്പവങ്കോ"തി. സേയ്യഥാപി നാമ അഹി ഗൂഥഗതോ കിഞ്ചാപി ന ഡംസതി, അഥ ഖോ നം മക്ഖേതി; ഏവമേവം കിഞ്ചാപി ഏവരൂപസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജതി, അഥ ഖോ നം പാപകോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി - "പാപമിത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ പാപസഹായോ പാപസമ്പവങ്കോ"തി! തസ്മാ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ ജിഗുച്ഛിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ.

൧൨൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥീയതി, കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ ദുട്ഠാരുകോ കട്ഠേന വാ കഠലായ വാ ഘട്ടിതോ ഭിയ്യോസോ മത്തായ ആസവം ദേതി, ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥീയതി, കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ തിന്ദുകാലാതം കട്ഠേന വാ കഠലായ വാ ഘട്ടിതം ഭിയ്യോസോ മത്തായ ചിച്ചിടായതി ചിടിചിടായതി, ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥീയതി, കോപഞ്ച ദോസഞ്ച

അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി. സേയ്യഥാപി നാമ ഗൂഥകൂപോ കട്ഠേന വാ കഠലായ വാ ഘട്ടിതോ ഭിയ്യോസോ മത്തായ ദുഗ്ഗന്ധോ ഹോതി, ഏവമേവം ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കോധനോ ഹോതി ഉപായാസബഹുലോ, അപ്പമ്പി വുത്തോ സമാനോ അഭിസജ്ജതി കുപ്പതി ബ്യാപജ്ജതി പതിത്ഥീയതി, കോപഞ്ച ദോസഞ്ച അപ്പച്ചയഞ്ച പാതുകരോതി; ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? "അക്കോസേയ്യപി മം പരിഭാസേയ്യപി മം അനത്ഥമ്പി മേ കരേയ്യാ"തി! തസ്മാ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ അജ്ഝുപേക്ഖിതബ്ബോ ന സേവിതബ്ബോ ന ഭജിതബ്ബോ ന പയിരുപാസിതബ്ബോ.

൧൨൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലവാ ഹോതി കല്യാണധമ്മോ - ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ. തം കിസ്സ ഹേതു? കിഞ്ചാപി ഏവരൂപസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജതി, അഥ ഖോ നം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി - "കല്യാണമിത്തോ പുരിസപുഗ്ഗലോ കല്യാണസഹായോ കല്യാണസമ്പവങ്കോ"തി! തസ്മാ ഏവരൂപോ പുഗ്ഗലോ സേവിതബ്ബോ ഭജിതബ്ബോ പയിരുപാസിതബ്ബോ.

൧൨൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സീലേസു പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിം മത്തസോ കാരീ, പഞ്ഞായ മത്തസോ കാരീ? സോതാപന്നസകദാഗാമിനോ - ഇമേ വുച്ചന്തി പുഗ്ഗലാ സീലേസു പരിപൂരകാരിനോ, സമാധിസ്മിം മത്തസോ കാരിനോ, പഞ്ഞായ മത്തസോ കാരിനോ.

൧൨൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സീലേസു ച പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിഞ്ച പരിപൂരകാരീ, പഞ്ഞായ മത്തസോ കാരീ? അനാഗാമീ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ സീലേസു ച പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിഞ്ച പരിപൂരകാരീ, പഞ്ഞായ മത്തസോ കാരീ.

൧൨൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സീലേസു ച പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിഞ്ച പരിപൂരകാരീ, പഞ്ഞായ ച പരിപൂരകാരീ? അരഹാ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ സീലേസു ച പരിപൂരകാരീ, സമാധിസ്മിഞ്ച പരിപൂരകാരീ, പഞ്ഞായ ച പരിപൂരകാരീ.

൧൩൦. തത്ഥ കതമേ തയോ സത്ഥാരോ? ഇധേകച്ചോ സത്ഥാ കാമാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി [പഞ്ഞാപേതി (സീ॰ സ്യാ॰)], ന രൂപാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, ന വേദനാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി. ഇധ പനേകച്ചോ സത്ഥാ കാമാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, രൂപാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, ന വേദനാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി. ഇധ പനേകച്ചോ സത്ഥാ കാമാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, രൂപാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, വേദനാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി.

തത്ര യ്വായം സത്ഥാ കാമാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, ന രൂപാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, ന വേദനാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, രൂപാവചരസമാപത്തിയാ ലാഭീ സത്ഥാ തേന ദട്ഠബ്ബോ. തത്ര യ്വായം സത്ഥാ കാമാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, രൂപാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, ന വേദനാനം പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, അരൂപാവചരസമാപത്തിയാ ലാഭീ സത്ഥാ

തേന ദട്ഠബ്ബോ. തത്ര യ്വായം സത്ഥാ കാമാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, രൂപാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, വേദനാനഞ്ച പരിഞ്ഞം പഞ്ഞപേതി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സത്ഥാ തേന ദട്ഠബ്ബോ. ഇമേ തയോ സത്ഥാരോ.

൧൩൧. തത്ഥ കതമേ അപരേപി തയോ സത്ഥാരോ? ഇധേകച്ചോ സത്ഥാ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി, അഭിസമ്പരായഞ്ച അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി. ഇധ പനേകച്ചോ സത്ഥാ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി, നോ ച ഖോ അഭിസമ്പരായം അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി. ഇധ പനേകച്ചോ സത്ഥാ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ ന പഞ്ഞപേതി, അഭിസമ്പരായഞ്ച അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ ന പഞ്ഞപേതി.

തത്ര യ്വായം സത്ഥാ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി, അഭിസമ്പരായഞ്ച അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി, സസ്സതവാദോ സത്ഥാ തേന ദട്ഠബ്ബോ. തത്ര യ്വായം സത്ഥാ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി, നോ ച ഖോ അഭിസമ്പരായം അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ പഞ്ഞപേതി, ഉച്ഛേദവാദോ സത്ഥാ തേന ദട്ഠബ്ബോ. തത്ര യ്വായം സത്ഥാ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ ന പഞ്ഞപേതി, അഭിസമ്പരായഞ്ച അത്താനം സച്ചതോ ഥേതതോ ന പഞ്ഞപേതി, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സത്ഥാ തേന ദട്ഠബ്ബോ. ഇമേ അപരേപി തയോ സത്ഥാരോ.

തികനിദ്ദേസോ.

൪. ചതുക്കപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൧൩൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അസപ്പുരിസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി, മുസാവാദീ ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠായീ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ‘‘അസപ്പുരിസോ’’.

൧൩൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അസപ്പുരിസേന അസപ്പുരിസതരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച പാണാതിപാതീ ഹോതി പരഞ്ച പാണാതിപാതേ സമാദപേതി , അത്തനാ ച അദിന്നാദായീ ഹോതി പരഞ്ച അദിന്നാദാനേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി പരഞ്ച കാമേസുമിച്ഛാചാരേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച മുസാവാദീ ഹോതി പരഞ്ച മുസാവാദേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠായീ ഹോതി പരഞ്ച സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനേ സമാദപേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ‘‘അസപ്പുരിസേന അസപ്പുരിസതരോ’’.

൧൩൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സപ്പുരിസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി , അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ‘‘സപ്പുരിസോ’’.

൧൩൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സപ്പുരിസേന സപ്പുരിസതരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച പാണാതിപാതാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച അദിന്നാദാനാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച മുസാവാദാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ വേരമണിയാ സമാദപേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സപ്പുരിസേന സപ്പുരിസതരോ".

൧൩൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പാപോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി, മുസാവാദീ ഹോതി, പിസുണവാചോ [പിസുണാവാചോ] ഹോതി, ഫരുസവാചോ [ഫരുസാവാചോ (സീ॰) ദീ॰ നി॰ ൩.൩൭] ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപീ ഹോതി, അഭിജ്ഝാലു ഹോതി, ബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, മിച്ഛാദിട്ഠി [മിച്ഛാദിട്ഠീ (ക॰)] ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പാപോ".

൧൩൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പാപേന പാപതരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച പാണാതിപാതീ ഹോതി പരഞ്ച പാണാതിപാതേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അദിന്നാദായീ ഹോതി പരഞ്ച അദിന്നാദാനേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ഹോതി പരഞ്ച കാമേസുമിച്ഛാചാരേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച മുസാവാദീ ഹോതി പരഞ്ച മുസാവാദേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച പിസുണവാചോ ഹോതി പരഞ്ച പിസുണായ വാചായ സമാദപേതി, അത്തനാ ച ഫരുസവാചോ ഹോതി പരഞ്ച ഫരുസായ വാചായ സമാദപേതി, അത്തനാ ച സമ്ഫപ്പലാപീ ഹോതി പരഞ്ച സമ്ഫപ്പലാപേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അഭിജ്ഝാലു ഹോതി പരഞ്ച അഭിജ്ഝായ സമാദപേതി, അത്തനാ ച ബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി പരഞ്ച ബ്യാപാദേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി പരഞ്ച മിച്ഛാദിട്ഠിയാ സമാദപേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പാപേന പാപതരോ".

൧൪൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കല്യാണോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി , കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി, അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, അബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, സമ്മാദിട്ഠി [സമ്മാദിട്ഠീ (ക॰)] ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കല്യാണോ".

൧൪൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കല്യാണേന കല്യാണതരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച പാണാതിപാതാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച അദിന്നാദാനാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച മുസാവാദാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ

ച പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച പിസുണായ വാചായ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച ഫരുസായ വാചായ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച സമ്ഫപ്പലാപാ വേരമണിയാ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി പരഞ്ച അനഭിജ്ഝായ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി പരഞ്ച അബ്യാപാദേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി പരഞ്ച സമ്മാദിട്ഠിയാ സമാദപേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കല്യാണേന കല്യാണതരോ".

൧൪൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പാപധമ്മോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പാണാതിപാതീ ഹോതി, അദിന്നാദായീ ഹോതി...പേ॰... മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പാപധമ്മോ".

൧൪൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പാപധമ്മേന പാപധമ്മതരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച പാണാതിപാതീ ഹോതി പരഞ്ച പാണാതിപാതേ സമാദപേതി, അത്തനാ ച അദിന്നാദായീ ഹോതി പരഞ്ച അദിന്നാദാനേ സമാദപേതി...പേ॰... അത്തനാ ച മിച്ഛാദിട്ഠി ഹോതി പരഞ്ച മിച്ഛാദിട്ഠിയാ സമാദപേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പാപധമ്മേന പാപധമ്മതരോ".

൧൪൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കല്യാണധമ്മോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി... പേ॰... സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കല്യാണധമ്മോ".

൧൪൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കല്യാണധമ്മേന കല്യാണധമ്മതരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി പരഞ്ച പാണാതിപാതാ വേരമണിയാ സമാദപേതി...പേ॰... അത്തനാ ച സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി പരഞ്ച സമ്മാദിട്ഠിയാ സമാദപേതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "കല്യാണധമ്മേന കല്യാണധമ്മതരോ".

൧൪൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സാവജ്ജോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സാവജ്ജേന കായകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സാവജ്ജേന വചീകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, സാവജ്ജേന മനോകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "സാവജ്ജോ".

൧൪൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ വജ്ജബഹുലോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സാവജ്ജേന ബഹുലം കായകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി അപ്പം അനവജ്ജേന, സാവജ്ജേന ബഹുലം വചീകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി അപ്പം അനവജ്ജേന, സാവജ്ജേന ബഹുലം മനോകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി അപ്പം അനവജ്ജേന - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "വജ്ജബഹുലോ".

൧൪൬. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അപ്പവജ്ജോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനവജ്ജേന ബഹുലം കായകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി അപ്പം സാവജ്ജേന, അനവജ്ജേന ബഹുലം വചീകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി അപ്പം സാവജ്ജേന, അനവജ്ജേന ബഹുലം മനോകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി അപ്പം സാവജ്ജേന - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അപ്പവജ്ജോ".

൧൪൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനവജ്ജോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അനവജ്ജേന കായകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, അനവജ്ജേന വചീകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി, അനവജ്ജേന മനോകമ്മേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "അനവജ്ജോ".

൧൪൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സഹ ഉദാഹടവേലായ ധമ്മാഭിസമയോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂ".

൧൪൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ വിപഞ്ചിതഞ്ഞൂ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥേ വിഭജിയമാനേ ധമ്മാഭിസമയോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "വിപഞ്ചിതഞ്ഞൂ".

൧൫൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ നേയ്യോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഉദ്ദേസതോ പരിപുച്ഛതോ യോനിസോ മനസികരോതോ കല്യാണമിത്തേ സേവതോ ഭജതോ പയിരുപാസതോ ഏവം അനുപുബ്ബേന ധമ്മാഭിസമയോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "നേയ്യോ".

൧൫൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പദപരമോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ബഹുമ്പി സുണതോ ബഹുമ്പി ഭണതോ ബഹുമ്പി ധാരയതോ ബഹുമ്പി വാചയതോ ന തായ ജാതിയാ ധമ്മാഭിസമയോ ഹോതി - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "പദപരമോ".

൧൫൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ യുത്തപ്പടിഭാനോ [യുത്തപടിഭാണോ (സ്യാ॰) അം॰ നി॰ ൪.൧൩൨] നോ മുത്തപ്പടിഭാനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ഹം പുട്ഠോ സമാനോ യുത്തം വദതി നോ സീഘം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "യുത്തപ്പടിഭാനോ നോ മുത്തപ്പടിഭാനോ".

൧൫൩. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ മുത്തപ്പടിഭാനോ നോ യുത്തപ്പടിഭാനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ഹം പുട്ഠോ സമാനോ സീഘം വദതി നോ യുത്തം - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "മുത്തപ്പടിഭാനോ നോ യുത്തപ്പടിഭാനോ".

൧൫൪. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ യുത്തപ്പടിഭാനോ ച മുത്തപ്പടിഭാനോ ച? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ഹം പുട്ഠോ സമാനോ യുത്തഞ്ച വദതി സീഘഞ്ച - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "യുത്തപ്പടിഭാനോ ച മുത്തപ്പടിഭാനോ ച".

൧൫൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ നേവ യുത്തപ്പടിഭാനോ നോ മുത്തപ്പടിഭാനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ഹം പുട്ഠോ സമാനോ നേവ യുത്തം വദതി നോ സീഘം - അയം വുച്ചതി, പുഗ്ഗലോ "നേവ യുത്തപ്പടിഭാനോ നോ മുത്തപ്പടിഭാനോ".

൧൫൬. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ ധമ്മകഥികാ പുഗ്ഗലാ? ഇധേകച്ചോ ധമ്മകഥികോ അപ്പഞ്ച ഭാസതി അസഹിതഞ്ച, പരിസാ ചസ്സ ന കുസലാ ഹോതി സഹിതാസഹിതസ്സ. ഏവരൂപോ ധമ്മകഥികോ ഏവരൂപായ പരിസായ ധമ്മകഥികോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി.

ഇധ പനേകച്ചോ ധമ്മകഥികോ അപ്പഞ്ച ഭാസതി സഹിതഞ്ച, പരിസാ ചസ്സ കുസലാ ഹോതി സഹിതാസഹിതസ്സ. ഏവരൂപോ ധമ്മകഥികോ ഏവരൂപായ പരിസായ ധമ്മകഥികോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി.

ഇധ പനേകച്ചോ ധമ്മകഥികോ ബഹുഞ്ച ഭാസതി അസഹിതഞ്ച, പരിസാ ചസ്സ ന കുസലാ ഹോതി സഹിതാസഹിതസ്സ. ഏവരൂപോ ധമ്മകഥികോ ഏവരൂപായ പരിസായ ധമ്മകഥികോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി.

ഇധ പനേകച്ചോ ധമ്മകഥികോ ബഹുഞ്ച ഭാസതി സഹിതഞ്ച, പരിസാ ചസ്സ കുസലാ ഹോതി സഹിതാസഹിതസ്സ. ഏവരൂപോ ധമ്മകഥികോ ഏവരൂപായ പരിസായ ധമ്മകഥികോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. ഇമേ ചത്താരോ "ധമ്മകഥികാ പുഗ്ഗലാ".

൧൪൩. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ വലാഹകൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരോ വലാഹകാ - ഗജ്ജിതാ നോ വസ്സിതാ, വസ്സിതാ നോ ഗജ്ജിതാ, ഗജ്ജിതാ ച വസ്സിതാ ച, നേവ ഗജ്ജിതാ നോ വസ്സിതാ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ വലാഹകൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ ? ഗജ്ജിതാ നോ വസ്സിതാ, വസ്സിതാ നോ ഗജ്ജിതാ, ഗജ്ജിതാ ച വസ്സിതാ ച, നേവ ഗജ്ജിതാ നോ വസ്സിതാ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഗജ്ജിതാ ഹോതി നോ വസ്സിതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഭാസിതാ ഹോതി, നോ കത്താ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഗജ്ജിതാ ഹോതി, നോ വസ്സിതാ. സേയ്യഥാപി സോ വലാഹകോ ഗജ്ജിതാ നോ വസ്സിതാ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ വസ്സിതാ ഹോതി നോ ഗജ്ജിതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കത്താ ഹോതി, നോ ഭാസിതാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ വസ്സിതാ ഹോതി നോ ഗജ്ജിതാ. സേയ്യഥാപി സോ വലാഹകോ വസ്സിതാ നോ ഗജ്ജിതാ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഗജ്ജിതാ ച ഹോതി വസ്സിതാ ച? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഭാസിതാ ച ഹോതി, കത്താ ച. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഗജ്ജിതാ ച ഹോതി വസ്സിതാ ച. സേയ്യഥാപി സോ വലാഹകോ ഗജ്ജിതാ ച വസ്സിതാ ച, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ ഗജ്ജിതാ ഹോതി നോ വസ്സിതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ ഭാസിതാ ഹോതി നോ കത്താ. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ ഗജ്ജിതാ ഹോതി നോ വസ്സിതാ. സേയ്യഥാപി സോ വലാഹകോ നേവ ഗജ്ജിതാ നോ വസ്സിതാ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

ഇമേ ചത്താരോ വലാഹകൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൪൪. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ മൂസികൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചതസ്സോ മൂസികാ - ഗാധം കത്താ നോ വസിതാ, വസിതാ നോ ഗാധം കത്താ, ഗാധം കത്താ ച വസിതാ ച, നേവ ഗാധം കത്താ നോ വസിതാ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ മൂസികൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ?

ഗാധം കത്താ നോ വസിതാ, വസിതാ നോ ഗാധം കത്താ, ഗാധം കത്താ ച വസിതാ ച, നേവ ഗാധം കത്താ നോ വസിതാ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഗാധം കത്താ ഹോതി നോ വസിതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മം പരിയാപുണാതി - സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഗാധം കത്താ ഹോതി നോ വസിതാ. സേയ്യഥാപി സാ മൂസികാ ഗാധം കത്താ നോ വസിതാ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ വസിതാ ഹോതി നോ ഗാധം കത്താ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മം ന പരിയാപുണാതി - സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ വസിതാ ഹോതി നോ ഗാധം കത്താ. സേയ്യഥാപി സാ മൂസികാ വസിതാ നോ ഗാധം കത്താ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഗാധം കത്താ ച ഹോതി വസിതാ ച? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മം പരിയാപുണാതി - സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഗാധം കത്താ ച ഹോതി വസിതാ ച. സേയ്യഥാപി സാ മൂസികാ ഗാധം കത്താ ച വസിതാ ച, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ ഗാധം കത്താ ഹോതി നോ വസിതാ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മം ന പരിയാപുണാതി - സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ ഗാധം കത്താ ഹോതി നോ വസിതാ. സേയ്യഥാപി സാ മൂസികാ നേവ ഗാധം കത്താ നോ വസിതാ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

ഇമേ ചത്താരോ മൂസികൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൪൭. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ അമ്ബൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരി അമ്ബാനി - ആമം പക്കവണ്ണി [പക്കവണ്ണീ], പക്കം ആമവണ്ണി [ആമവണ്ണീ (സ്യാ॰ ക॰) അം॰ നി॰ ൪.൧൦൬], ആമം ആമവണ്ണി, പക്കം പക്കവണ്ണി. ഏവമേവം ചത്താരോമേ

അമ്ബൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? ആമോ പക്കവണ്ണീ, പക്കോ ആമവണ്ണീ, ആമോ ആമവണ്ണീ, പക്കോ പക്കവണ്ണീ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ആമോ ഹോതി പക്കവണ്ണീ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം [സമ്മിഞ്ജിതം (സീ॰ സ്യാ॰)] പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖസമുദയോ''തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധോ''തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ആമോ ഹോതി പക്കവണ്ണീ. സേയ്യഥാപി തം അമ്ബം ആമം പക്കവണ്ണി, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പക്കോ ഹോതി ആമവണ്ണീ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖസമുദയോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധോ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ പക്കോ ഹോതി ആമവണ്ണീ. സേയ്യഥാപി തം അമ്ബം പക്കം ആമവണ്ണി, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ആമോ ഹോതി ആമവണ്ണീ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി...പേ॰... ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ആമോ ഹോതി ആമവണ്ണീ. സേയ്യഥാപി തം അമ്ബം ആമം ആമവണ്ണി, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പക്കോ ഹോതി പക്കവണ്ണീ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം . സോ ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി ...പേ॰... ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ പക്കോ ഹോതി പക്കവണ്ണീ. സേയ്യഥാപി തം അമ്ബം പക്കം പക്കവണ്ണി, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

ഇമേ ചത്താരോ അമ്ബൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൦൩. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ കുമ്ഭൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരോ കുമ്ഭാ - തുച്ഛോ പിഹിതോ, പൂരോ വിവടോ, തുച്ഛോ വിവടോ, പൂരോ പിഹിതോ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ കുമ്ഭൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? തുച്ഛോ പിഹിതോ, പൂരോ വിവടോ, തുച്ഛോ വിവടോ, പൂരോ പിഹിതോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ തുച്ഛോ ഹോതി പിഹിതോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി…പേ॰… "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ തുച്ഛോ ഹോതി പിഹിതോ. സേയ്യഥാപി സോ കുമ്ഭോ തുച്ഛോ പിഹിതോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പൂരോ ഹോതി വിവടോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി…പേ॰… "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ പൂരോ ഹോതി വിവടോ. സേയ്യഥാപി സോ കുമ്ഭോ പൂരോ വിവടോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ തുച്ഛോ ഹോതി വിവടോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി…പേ॰… "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ തുച്ഛോ ഹോതി വിവടോ. സേയ്യഥാപി സോ കുമ്ഭോ തുച്ഛോ വിവടോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പൂരോ ഹോതി പിഹിതോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി…പേ॰… "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ പൂരോ ഹോതി പിഹിതോ. സേയ്യഥാപി സോ കുമ്ഭോ പൂരോ പിഹിതോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഇമേ ചത്താരോ കുമ്ഭൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൯൧. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ ഉദകരഹദൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരോ ഉദകരഹദാ - ഉത്താനോ ഗമ്ഭീരോഭാസോ, ഗമ്ഭീരോ ഉത്താനോഭാസോ, ഉത്താനോ ഉത്താനോഭാസോ, ഗമ്ഭീരോ ഗമ്ഭീരോഭാസോ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ ഉദകരഹദൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? ഉത്താനോ ഗമ്ഭീരോഭാസോ, ഗമ്ഭീരോ ഉത്താനോഭാസോ, ഉത്താനോ ഉത്താനോഭാസോ, ഗമ്ഭീരോ ഗമ്ഭീരോഭാസോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉത്താനോ ഹോതി ഗമ്ഭീരോഭാസോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി…പേ॰… "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉത്താനോ ഹോതി ഗമ്ഭീരോഭാസോ. സേയ്യഥാപി സോ ഉദകരഹദോ ഉത്താനോ ഗമ്ഭീരോഭാസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഗമ്ഭീരോ ഹോതി ഉത്താനോഭാസോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം

വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി...പേ॰... "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഗമ്ഭീരോ ഹോതി ഉത്താനോഭാസോ. സേയ്യഥാപി സോ ഉദകരഹദോ ഗമ്ഭീരോ ഉത്താനോഭാസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉത്താനോ ഹോതി ഉത്താനോഭാസോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ന പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി...പേ॰... "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉത്താനോ ഹോതി ഉത്താനോഭാസോ. സേയ്യഥാപി സോ ഉദകരഹദോ ഉത്താനോ ഉത്താനോഭാസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഗമ്ഭീരോ ഹോതി ഗമ്ഭീരോഭാസോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പാസാദികം ഹോതി അഭിക്കന്തം പടിക്കന്തം ആലോകിതം വിലോകിതം സമിഞ്ജിതം പസാരിതം സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണം. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി...പേ॰... "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഗമ്ഭീരോ ഹോതി ഗമ്ഭീരോഭാസോ. സേയ്യഥാപി സോ ഉദകരഹദോ ഗമ്ഭീരോ ഗമ്ഭീരോഭാസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഇമേ ചത്താരോ ഉദകരഹദൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൱൩൨. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ ബലീബദ്ദൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരോ ബലീബദ്ദാ [ബലിബദ്ധാ (സ്യാ॰)] - സകഗവചണ്ഡോ [സഗവചണ്ഡോ (ക॰ സീ॰) അം॰ നി॰ ൪.൧൦൮] നോ പരഗവചണ്ഡോ, പരഗവചണ്ഡോ നോ സകഗവചണ്ഡോ, സകഗവചണ്ഡോ ച പരഗവചണ്ഡോ ച, നേവ സകഗവചണ്ഡോ നോ പരഗവചണ്ഡോ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ ബലീബദ്ദൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? സകഗവചണ്ഡോ നോ പരഗവചണ്ഡോ, പരഗവചണ്ഡോ നോ സകഗവചണ്ഡോ, സകഗവചണ്ഡോ ച പരഗവചണ്ഡോ ച, നേവ സകഗവചണ്ഡോ നോ പരഗവചണ്ഡോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ സകഗവചണ്ഡോ ഹോതി നോ പരഗവചണ്ഡോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സകപരിസം ഉബ്ബേജിതാ ഹോതി, നോ പരപരിസം. ഏവം പുഗ്ഗലോ സകഗവചണ്ഡോ ഹോതി നോ പരഗവചണ്ഡോ. സേയ്യഥാപി സോ ബലീബദ്ദോ സകഗവചണ്ഡോ നോ പരഗവചണ്ഡോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പരഗവചണ്ഡോ ഹോതി നോ സകഗവചണ്ഡോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരപരിസം ഉബ്ബേജിതാ ഹോതി, നോ സകപരിസം. ഏവം പുഗ്ഗലോ പരഗവചണ്ഡോ ഹോതി നോ സകഗവചണ്ഡോ. സേയ്യഥാപി സോ ബലീബദ്ദോ പരഗവചണ്ഡോ നോ സകഗവചണ്ഡോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ സകഗവചണ്ഡോ ച ഹോതി പരഗവചണ്ഡോ ച? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സകപരിസഞ്ച ഉബ്ബേജിതാ ഹോതി, പരപരിസഞ്ച. ഏവം

പുഗ്ഗലോ സകഗവചണ്ഡോ ച ഹോതി പരഗവചണ്ഡോ ച. സേയ്യഥാപി സോ ബലീബദ്ദോ സകഗവചണ്ഡോ ച പരഗവചണ്ഡോ ച, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ സകഗവചണ്ഡോ ഹോതി നോ പരഗവചണ്ഡോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ സകപരിസം ഉബ്ബേജിതാ ഹോതി നോ പരപരിസം. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ സകഗവചണ്ഡോ ഹോതി നോ പരഗവചണ്ഡോ. സേയ്യഥാപി സോ ബലീബദ്ദോ നേവ സകഗവചണ്ഡോ നോ പരഗവചണ്ഡോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഇമേ ചത്താരോ ബലീബദ്ദൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൧൩. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ ആസീവിസൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരോ ആസീവിസാ [ആസിവിസാ (സ്യാ॰)] - ആഗതവിസോ നോ ഘോരവിസോ, ഘോരവിസോ നോ ആഗതവിസോ, ആഗതവിസോ ച ഘോരവിസോ ച, നേവ ആഗതവിസോ നോ ഘോരവിസോ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ ആസീവിസൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? ആഗതവിസോ നോ ഘോരവിസോ, ഘോരവിസോ നോ ആഗതവിസോ, ആഗതവിസോ ച ഘോരവിസോ ച, നേവ ആഗതവിസോ നോ ഘോരവിസോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ആഗതവിസോ ഹോതി നോ ഘോരവിസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ന ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ആഗതവിസോ ഹോതി, നോ ഘോരവിസോ. സേയ്യഥാപി സോ ആസീവിസോ ആഗതവിസോ നോ ഘോരവിസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഘോരവിസോ ഹോതി നോ ആഗതവിസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നഹേവ ഖോ [നേവ ഖോ (സീ॰) അ॰ നി॰ ൪.൧൧൦] അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഘോരവിസോ ഹോതി, നോ ആഗതവിസോ. സേയ്യഥാപി സോ ആസീവിസോ ഘോരവിസോ നോ ആഗതവിസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ആഗതവിസോ ച ഹോതി ഘോരവിസോ ച? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ആഗതവിസോ ച ഹോതി ഘോരവിസോ ച. സേയ്യഥാപി സോ ആസീവിസോ ആഗതവിസോ ച ഘോരവിസോ ച, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ ആഗതവിസോ ഹോതി നോ ഘോരവിസോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നഹേവ ഖോ അഭിണ്ഹം കുജ്ഝതി. സോ ച ഖ്വസ്സ കോധോ ന ചിരം ദീഘരത്തം അനുസേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ ആഗതവിസോ ഹോതി നോ ഘോരവിസോ. സേയ്യഥാപി സോ ആസീവിസോ നേവ ആഗതവിസോ നോ ഘോരവിസോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഇമേ ചത്താരോ ആസീവിസൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൧൪. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുപ്പടിപന്നാനം

മിച്ഛാപടിപന്നാനം തിത്ഥിയാനം തിത്ഥിയസാവകാനം വണ്ണം ഭാസതി - “സുപ്പടിപന്നാ” ഇതിപി, “സമ്മാപടിപന്നാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സുപ്പടിപന്നാനം സമ്മാപടിപന്നാനം ബുദ്ധാനം ബുദ്ധസാവകാനം അവണ്ണം ഭാസതി - “ദുപ്പടിപന്നാ” ഇതിപി, “മിച്ഛാപടിപന്നാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുപ്പടിപദായ മിച്ഛാപടിപദായ പസാദം ജനേതി - “സുപ്പടിപദാ” ഇതിപി , “സമ്മാപടിപദാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സുപ്പടിപദായ സമ്മാപടിപദായ അപ്പസാദം ജനേതി - “ദുപ്പടിപദാ” ഇതിപി, “മിച്ഛാപടിപദാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനനുവിച്ച അപരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി.

൧൬൫. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുപ്പടിപന്നാനം മിച്ഛാപടിപന്നാനം തിത്ഥിയാനം തിത്ഥിയസാവകാനം അവണ്ണം ഭാസതി - “ദുപ്പടിപന്നാ” ഇതിപി, “മിച്ഛാപടിപന്നാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സുപ്പടിപന്നാനം സമ്മാപടിപന്നാനം ബുദ്ധാനം ബുദ്ധസാവകാനം വണ്ണം ഭാസതി - “സുപ്പടിപന്നാ” ഇതിപി, “സമ്മാപടിപന്നാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുപ്പടിപദായ മിച്ഛാപടിപദായ അപ്പസാദം ജനേതി - “ദുപ്പടിപദാ” ഇതിപി, “മിച്ഛാപടിപദാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ അപ്പസാദനീയേ ഠാനേ അപ്പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സുപ്പടിപദായ സമ്മാപടിപദായ പസാദം ജനേതി - “സുപ്പടിപദാ” ഇതിപി, “സമ്മാപടിപദാ” ഇതിപീതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അനുവിച്ച പരിയോഗാഹേത്വാ പസാദനീയേ ഠാനേ പസാദം ഉപദംസിതാ ഹോതി.

൧൬൬. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച ഖോ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ വണ്ണോപി സംവിജ്ജതി അവണ്ണോപി സംവിജ്ജതി . യോ തത്ഥ അവണ്ണോ തം ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, യോ തത്ഥ വണ്ണോ തം ന ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന. ഏവം പുഗ്ഗലോ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച ഖോ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച ഖോ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ വണ്ണോപി സംവിജ്ജതി അവണ്ണോപി സംവിജ്ജതി . യോ തത്ഥ വണ്ണോ തം ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, യോ തത്ഥ അവണ്ണോ തം ന ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന. ഏവം പുഗ്ഗലോ വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോ ച ഖോ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അവണ്ണാരഹസ്സ ച അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, വണ്ണാരഹസ്സ ച വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ വണ്ണോപി സംവിജ്ജതി അവണ്ണോപി സംവിജ്ജതി. യോ തത്ഥ അവണ്ണോ തം ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, യോപി തത്ഥ വണ്ണോ തമ്പി ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന. തത്ര കാലഞ്ഞൂ ഹോതി തസ്സ പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായ. ഏവം പുഗ്ഗലോ അവണ്ണാരഹസ്സ ച അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, വണ്ണാരഹസ്സ ച വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോപി വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ വണ്ണോപി സംവിജ്ജതി അവണ്ണോപി സംവിജ്ജതി. യോ തത്ഥ അവണ്ണോ തം ന ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, യോപി തത്ഥ വണ്ണോ തമ്പി ന ഭണതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന. ഉപേക്ഖകോ വിഹരതി സതോ സമ്പജാനോ. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ അവണ്ണാരഹസ്സ അവണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന, നോപി വണ്ണാരഹസ്സ വണ്ണം ഭാസിതാ ഹോതി ഭൂതം തച്ഛം കാലേന.

൧൬൭. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ നോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഉട്ഠഹതോ ഘടതോ വായമതോ ആജീവോ അഭിനിബ്ബത്തതി, നോ പുഞ്ഞതോ - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ "ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ, നോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ".

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ നോ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ? പരനിമ്മിതവസവത്തീ ദേവേ [പരനിമ്മിതവസവത്തിദേവേ (സീ॰ സ്യാ॰)] ഉപാദായ തതൂപരി ദേവാ പുഞ്ഞഫലൂപജീവിനോ ന ഉട്ഠാനഫലൂപജീവിനോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ ച പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ ച? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഉട്ഠഹതോ ഘടതോ വായമതോ ആജീവോ അഭിനിബ്ബത്തതി

പുഞ്ഞതോ ച - അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ ച പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ ച”.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ നേവ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവീ നോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവീ? നേരയികാ നേവ ഉട്ഠാനഫലൂപജീവിനോ നോ പുഞ്ഞഫലൂപജീവിനോ.

൧൯൨. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ തമോ ഹോതി തമപരായനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നീചേ കുലേ പച്ചാജാതോ ഹോതി - ചണ്ഡാലകുലേ വാ നേസാദകുലേ വാ വേനകുലേ [വേണകുലേ (സീ॰ സ്യാ॰)] വാ രഥകാരകുലേ വാ പുക്കുസകുലേ വാ ദലിദ്ദേ [ദളിദ്ദേ (സീ॰) പസ്സ അങ്ഗുത്തരനികായേ] അപ്പന്നപാനഭോജനേ കസിരവുത്തികേ, യത്ഥ കസിരേന ഘാസച്ഛാദോ ലബ്ഭതി. സോ ച ഹോതി ദുബ്ബണ്ണോ ദുദ്ദസികോ ഓകോടിമകോ ബഹ്വാബാധോ കാണോ വാ കുണീ വാ ഖഞ്ജോ വാ പക്ഖഹതോ വാ, ന ലാഭീ അന്നസ്സ പാനസ്സ വത്ഥസ്സ യാനസ്സ മാലാഗന്ധവിലേപനസ്സ സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യസ്സ. സോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരതി, വാചായ ദുച്ചരിതം ചരതി, മനസാ ദുച്ചരിതം ചരതി. സോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ തമോ ഹോതി തമപരായനോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ തമോ ഹോതി ജോതിപരായനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നീചേ കുലേ പച്ചാജാതോ ഹോതി - ചണ്ഡാലകുലേ വാ നേസാദകുലേ വാ വേനകുലേ വാ രഥകാരകുലേ വാ പുക്കുസകുലേ വാ ദലിദ്ദേ അപ്പന്നപാനഭോജനേ കസിരവുത്തികേ, യത്ഥ കസിരേന ഘാസച്ഛാദോ ലബ്ഭതി. സോ ച ഹോതി ദുബ്ബണ്ണോ ദുദ്ദസികോ ഓകോടിമകോ ബഹ്വാബാധോ കാണോ വാ കുണീ വാ ഖഞ്ജോ വാ പക്ഖഹതോ വാ, ന ലാഭീ അന്നസ്സ പാനസ്സ വത്ഥസ്സ യാനസ്സ മാലാഗന്ധവിലേപനസ്സ സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യസ്സ. സോ കായേന സുചരിതം ചരതി, വാചായ സുചരിതം ചരതി , മനസാ സുചരിതം ചരതി. സോ കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ തമോ ഹോതി ജോതിപരായനോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ജോതി ഹോതി തമപരായനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉച്ചേ കുലേ പച്ചാജാതോ ഹോതി - ഖത്തിയമഹാസാലകുലേ വാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ വാ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ വാ അഡ്ഢേ മഹദ്ധനേ മഹാഭോഗേ പഹൂതജാതരൂപരജതേ പഹൂതവിത്തൂപകരണേ പഹൂതധനധഞ്ഞേ. സോ ച ഹോതി അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ, ലാഭീ അന്നസ്സ പാനസ്സ വത്ഥസ്സ യാനസ്സ മാലാഗന്ധവിലേപനസ്സ സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യസ്സ. സോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരതി, വാചായ ദുച്ചരിതം ചരതി, മനസാ ദുച്ചരിതം ചരതി. സോ കായേന ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ വാചായ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ മനസാ ദുച്ചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ജോതി ഹോതി തമപരായനോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ജോതി ഹോതി ജോതിപരായനോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉച്ചേ കുലേ പച്ചാജാതോ ഹോതി - ഖത്തിയമഹാസാലകുലേ വാ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ വാ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ വാ അഡ്ഢേ

മഹദ്ധനേ മഹാഭോഗേ പഹൂതജാതരൂപരജതേ പഹൂതവിത്തൂപകരണേ പഹൂതധനധഞ്ഞേ. സോ ച ഹോതി അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ, ലാഭീ അന്നസ്സ പാനസ്സ വത്ഥസ്സ യാനസ്സ മാലാഗന്ധവിലേപനസ്സ സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യസ്സ. സോ കായേന സുചരിതം ചരതി, വാചായ സുചരിതം ചരതി, മനസാ സുചരിതം ചരതി. സോ കായേന സുചരിതം ചരിത്വാ വാചായ സുചരിതം ചരിത്വാ മനസാ സുചരിതം ചരിത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ജോതി ഹോതി ജോതിപരായനോ.

൮൬. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഓണതോണതോ ഹോതി...പേ॰... ഏവം പുഗ്ഗലോ ഓണതോണതോ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഓണതുണ്ണതോ ഹോതി...പേ॰... ഏവം പുഗ്ഗലോ ഓണതുണ്ണതോ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉണ്ണതോണതോ ഹോതി...പേ॰... ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉണ്ണതോണതോ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉണ്ണതുണ്ണതോ ഹോതി...പേ॰... ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉണ്ണതുണ്ണതോ ഹോതി.

൮൭. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ രുക്ഖൂപമാ പുഗ്ഗലാ? ചത്താരോ രുക്ഖാ - ഫേഗ്ഗു സാരപരിവാരോ, സാരോ ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ, ഫേഗ്ഗു ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ, സാരോ സാരപരിവാരോ. ഏവമേവം ചത്താരോമേ രുക്ഖൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ ചത്താരോ? ഫേഗ്ഗു സാരപരിവാരോ, സാരോ ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ, ഫേഗ്ഗു ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ, സാരോ സാരപരിവാരോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഫേഗ്ഗു ഹോതി സാരപരിവാരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുസ്സീലോ ഹോതി പാപധമ്മോ, പരിസാ ച ഖ്വസ്സ ഹോതി സീലവതീ കല്യാണധമ്മാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഫേഗ്ഗു ഹോതി സാരപരിവാരോ. സേയ്യഥാപി സോ രുക്ഖോ ഫേഗ്ഗു സാരപരിവാരോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ സാരോ ഹോതി ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലവാ ഹോതി കല്യാണധമ്മോ, പരിസാ ച ഖ്വസ്സ ഹോതി ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ സാരോ ഹോതി ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ. സേയ്യഥാപി സോ രുക്ഖോ സാരോ ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഫേഗ്ഗു ഹോതി ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ദുസ്സീലോ ഹോതി പാപധമ്മോ, പരിസാപിസ്സ ഹോതി ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഫേഗ്ഗു ഹോതി ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ. സേയ്യഥാപി സോ രുക്ഖോ ഫേഗ്ഗു ഫേഗ്ഗുപരിവാരോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ സാരോ ഹോതി സാരപരിവാരോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലവാ ഹോതി കല്യാണധമ്മോ, പരിസാപിസ്സ ഹോതി സീലവതീ കല്യാണധമ്മാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ സാരോ ഹോതി സാരപരിവാരോ. സേയ്യഥാപി

സോ രുക്ഖോ സാരോ സാരപരിവാരോ, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഇമേ ചത്താരോ രുക്ഖൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൭൧. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ രൂപപ്പമാണോ രൂപപ്പസന്നോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആരോഹം വാ പസ്സിത്വാ പരിണാഹം വാ പസ്സിത്വാ സണ്ഠാനം വാ പസ്സിത്വാ പാരിപൂരിം വാ പസ്സിത്വാ തത്ഥ പമാണം ഗഹേത്വാ പസാദം ജനേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ രൂപപ്പമാണോ രൂപപ്പസന്നോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഘോസപ്പമാണോ ഘോസപ്പസന്നോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരവണ്ണനായ പരഥോമനായ പരപസംസനായ പരവണ്ണഹാരികായ [പരവണ്ണഹാരിയാ (സീ॰)] തത്ഥ പമാണം ഗഹേത്വാ പസാദം ജനേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ഘോസപ്പമാണോ ഘോസപ്പസന്നോ.

൧൭൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ലൂഖപ്പമാണോ ലൂഖപ്പസന്നോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ചീവരലൂഖം വാ പസ്സിത്വാ പത്തലൂഖം വാ പസ്സിത്വാ സേനാസനലൂഖം വാ പസ്സിത്വാ വിവിധം വാ ദുക്കരകാരികം പസ്സിത്വാ തത്ഥ പമാണം ഗഹേത്വാ പസാദം ജനേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ലൂഖപ്പമാണോ ലൂഖപ്പസന്നോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ധമ്മപ്പമാണോ ധമ്മപ്പസന്നോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സീലം വാ പസ്സിത്വാ സമാധിം വാ പസ്സിത്വാ പഞ്ഞം വാ പസ്സിത്വാ തത്ഥ പമാണം ഗഹേത്വാ പസാദം ജനേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ധമ്മപ്പമാണോ ധമ്മപ്പസന്നോ.

൧൭൩. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ സീലസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം സീലസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ സമാധിസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം സമാധിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം പഞ്ഞാസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ വിമുത്തിസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം വിമുത്തിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പദായ സമാദപേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പരഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ അത്തഹിതായ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ന സീലസമ്പന്നോ ഹോതി, പരം സീലസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന സമാധിസമ്പന്നോ ഹോതി, പരം സമാധിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ഹോതി, പരം പഞ്ഞാസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന വിമുത്തിസമ്പന്നോ ഹോതി, പരം വിമുത്തിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പന്നോ ഹോതി, പരം വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പദായ സമാദപേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ പരഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ അത്തഹിതായ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ ചേവ പടിപന്നോ ഹോതി പരഹിതായ ച? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ച സീലസമ്പന്നോ ഹോതി, പരഞ്ച സീലസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ച സമാധിസമ്പന്നോ ഹോതി, പരഞ്ച സമാധിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ച പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ഹോതി, പരഞ്ച

പഞ്ഞാസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ച വിമുത്തിസമ്പന്നോ ഹോതി, പരഞ്ച വിമുത്തിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ച വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പന്നോ ഹോതി, പരഞ്ച വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പദായ സമാദപേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അത്തഹിതായ ചേവ പടിപന്നോ ഹോതി പരഹിതായ ച.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അത്തനാ ന സീലസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം സീലസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന സമാധിസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം സമാധിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം പഞ്ഞാസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന വിമുത്തിസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം വിമുത്തിസമ്പദായ സമാദപേതി; അത്തനാ ന വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പന്നോ ഹോതി, നോ പരം വിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പദായ സമാദപേതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി നോ പരഹിതായ.

൧൭൪. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അചേലകോ ഹോതി മുത്താചാരോ ഹത്ഥാപലേഖനോ [ഹത്ഥാവലേഖനോ (സ്യാ॰)], നഏഹിഭദ്ദന്തികോ നതിട്ഠഭദ്ദന്തികോ നാഭിഹടം ന ഉദ്ദിസ്സകതം ന നിമന്തനം സാദിയതി, സോ ന കുമ്ഭിമുഖാ പടിഗ്ഗണ്ഹാതി ന കളോപിമുഖാ [കലോപിമുഖാ (സീ॰ സ്യാ॰) മ॰ നി॰ ൧.൭] പടിഗ്ഗണ്ഹാതി, ന ഏളകമന്തരം ന ദണ്ഡമന്തരം ന മുസലമന്തരം ന ദ്വിന്നം ഭുഞ്ജമാനാനം ന ഗബ്ഭിനിയാ ന പായമാനായ ന പുരിസന്തരഗതായ, ന സങ്കിത്തീസു ന യത്ഥ സാ ഉപട്ഠിതോ ഹോതി ന യത്ഥ മക്ഖികാ സണ്ഡസണ്ഡചാരിനീ, ന മച്ഛം ന മംസം ന സുരം ന മേരയം ന ഥുസോദകം പിവതി. സോ ഏകാഗാരികോ വാ ഹോതി ഏകാലോപികോ, ദ്വാഗാരികോ വാ ഹോതി ദ്വാലോപികോ...പേ॰... സത്താഗാരികോ വാ ഹോതി സത്താലോപികോ; ഏകിസ്സാപി ദത്തിയാ യാപേതി, ദ്വീഹിപി ദത്തീഹി യാപേതി...പേ॰... സത്തഹിപി ദത്തീഹി യാപേതി; ഏകാഹികമ്പി ആഹാരം ആഹാരേതി, ദ്വീഹികമ്പി [ദ്വാഹികമ്പി (സീ॰)] ആഹാരം ആഹാരേതി...പേ॰... സത്താഹികമ്പി ആഹാരം ആഹാരേതി. ഇതി ഏവരൂപം അഡ്ഢമാസികമ്പി പരിയായഭത്തഭോജനാനുയോഗമനുയുത്തോ വിഹരതി. സോ സാകഭക്ഖോ വാ ഹോതി സാമാകഭക്ഖോ വാ ഹോതി നീവാരഭക്ഖോ വാ ഹോതി ദദ്ദുലഭക്ഖോ വാ ഹോതി ഹടഭക്ഖോ വാ ഹോതി കണഭക്ഖോ വാ ഹോതി ആചാമഭക്ഖോ വാ ഹോതി പിഞ്ഞാകഭക്ഖോ വാ ഹോതി തിണഭക്ഖോ വാ ഹോതി ഗോമയഭക്ഖോ വാ ഹോതി, വനമൂലഫലാഹാരോ യാപേതി പവത്തഫലഭോജീ. സോ സാണാനിപി ധാരേതി മസാണാനിപി ധാരേതി ഛവദുസ്സാനിപി ധാരേതി പംസുകൂലാനിപി ധാരേതി തിരീടാനിപി ധാരേതി അജിനമ്പി ധാരേതി അജിനക്ഖിപമ്പി ധാരേതി കുസചീരമ്പി ധാരേതി വാകചീരമ്പി ധാരേതി ഫലകചീരമ്പി ധാരേതി കേസകമ്ബലമ്പി ധാരേതി വാളകമ്ബലമ്പി ധാരേതി ഉലൂകപക്ഖമ്പി [ഉലുകപക്ഖമ്പി (സീ॰ സ്യാ॰)] ധാരേതി, കേസമസ്സുലോചകോപി ഹോതി കേസമസ്സുലോചനാനുയോഗമനുയുത്തോ, ഉബ്ഭട്ഠകോപി ഹോതി ആസനപടിക്ഖിത്തോ, ഉക്കുടികോപി ഹോതി ഉക്കുടികപ്പധാനമനുയുത്തോ, കണ്ടകാപസ്സയികോപി ഹോതി കണ്ടകാപസ്സയേ സേയ്യം കപ്പേതി, സായതതിയകമ്പി [സായംതതിയകമ്പി (സ്യാ॰ ക॰) മ॰ നി॰ ൧.൭]

ഉദകോരോഹനാനുയോഗമനുയുത്തോ വിഹരതി. ഇതി ഏ്വരൂപം അനേകവിഹിതം കായസ്സ ആതാപനപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ വിഹരതി . ഏ്വം പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ.

൧൭൫. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ പരന്തപോ ഹോതി പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഓരബ്ഭികോ ഹോതി സൂകരികോ സാകുണികോ മാഗവികോ ലുദ്ദോ മച്ഛഘാതകോ ചോരോ ചോരഘാതകോ ഗോഘാതകോ ബന്ധനാഗാരികോ, യേ വാ പനഞ്ഞേപി കേചി കുരൂരകമ്മന്താ. ഏ്വം പുഗ്ഗലോ പരന്തപോ ഹോതി പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ.

൧൭൬. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ച ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ, പരന്തപോ ച പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ രാജാ വാ ഹോതി ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ [മുദ്ധാഭിസിത്തോ (സ്യാ॰ ക॰)] ബ്രാഹ്മണോ വാ മഹാസാലോ. സോ പുരത്ഥിമേന നഗരസ്സ നവം സന്ധാഗാരം [സന്താഗാരം (സ്യാ॰), യഞ്ഞാഗാരം (സീ॰)] കാരാപേത്വാ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ ഖരാജിനം [ഖുരാജിനം (സ്യാ॰ ക॰)] നിവാസേത്വാ സപ്പിതേലേന കായം അബ്ഭഞ്ജിത്വാ മിഗവിസാണേന പിട്ഠിം കണ്ഡുവമാനോ [കണ്ഡൂയമാനോ (സീ॰)] സന്ധാഗാരം പവിസതി സദ്ധിം മഹേസിയാ ബ്രാഹ്മണേന ച പുരോഹിതേന. സോ തത്ഥ അനന്തരഹിതായ ഭൂമിയാ ഹരിതുപലിത്തായ സേയ്യം കപ്പേതി. ഏ്കിസ്സാ ഗാവിയാ സരൂപവച്ഛായ യം ഏ്കസ്മിം ഥനേ ഖീരം ഹോതി തേന രാജാ യാപേതി, യം ദുതിയസ്മിം ഥനേ ഖീരം ഹോതി തേന മഹേസീ യാപേതി, യം തതിയസ്മിം ഥനേ ഖീരം ഹോതി തേന ബ്രാഹ്മണോ പുരോഹിതോ യാപേതി, യം ചതുത്ഥസ്മിം ഥനേ ഖീരം ഹോതി തേന അഗ്ഗിം ജുഹതി, അവസേസേന വച്ഛകോ യാപേതി. സോ ഏ്വമാഹ - "ഏ്ത്തകാ ഉസഭാ ഹഞ്ഞന്തു യഞ്ഞത്ഥായ, ഏ്ത്തകാ വച്ഛതരാ ഹഞ്ഞന്തു യഞ്ഞത്ഥായ, ഏ്ത്തകാ വച്ഛതരിയോ ഹഞ്ഞന്തു യഞ്ഞത്ഥായ, ഏ്ത്തകാ അജാ ഹഞ്ഞന്തു യഞ്ഞത്ഥായ, ഏ്ത്തകാ ഉരബ്ഭാ ഹഞ്ഞന്തു യഞ്ഞത്ഥായ, (ഏ്ത്തകാ അസ്സാ ഹഞ്ഞന്തു യഞ്ഞത്ഥായ) [( ) നത്ഥി സീഹളപോത്ഥകേ. മജ്ഝിമനികായേ കന്ദരകസുത്തേപി ഏ്വമേവ] ഏ്ത്തകാ രുക്ഖാ ഛിജ്ജന്തു യൂപത്ഥായ, ഏ്ത്തകാ ദബ്ഭാ ലൂയന്തു ബരിഹിസത്ഥായാ"തി [പരിഹിംസത്ഥായാതി (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰) മ॰ നി॰ ൨.൯]. യേപിസ്സ തേ ഹോന്തി ദാസാതി വാ പേസ്സാതി വാ കമ്മകരാതി വാ, തേപി ദണ്ഡതജ്ജിതാ ഭയതജ്ജിതാ അസ്സുമുഖാ രുദമാനാ പരികമ്മാനി കരോന്തി. ഏ്വം പുഗ്ഗലോ അത്തന്തപോ ച ഹോതി അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ, പരന്തപോ ച പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ.

൧൭൭. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തന്തപോ ച ഹോതി ന അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ, ന പരന്തപോ ന പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ? സോ അനത്തന്തപോ അപരന്തപോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിച്ഛാതോ നിബ്ബുതോ സീതീഭൂതോ സുഖപ്പടിസംവേദീ ബ്രഹ്മഭൂതേന അത്തനാ വിഹരതി.

ഇധ തഥാഗതോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സോ ഇമം ലോകം സദേവകം സമാരകം സബ്രഹ്മകം സസ്സമണബ്രാഹ്മണിം പജം സദേവമനുസ്സം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേതി. സോ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതി. തം ധമ്മം സുണാതി ഗഹപതി വാ ഗഹപതിപുത്തോ വാ അഞ്ഞതരസ്മിം വാ കുലേ പച്ചാജാതോ . സോ തം ധമ്മം സുത്വാ തഥാഗതേ സദ്ധം പടിലഭതി. സോ തേന സദ്ധാപടിലാഭേന സമന്നാഗതോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘‘സമ്ബാധോ ഘരാവാസോ രജാപഥോ, അബ്ഭോകാസോ പബ്ബജ്ജാ. നയിദം സുകരം അഗാരം അജ്ഝാവസതാ ഏകന്തപരിപുണ്ണം ഏകന്തപരിസുദ്ധം സങ്ഖലിഖിതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും. യംനൂനാഹം കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ’’ന്തി! സോ അപരേന സമയേന അപ്പം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ മഹന്തം വാ ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ അപ്പം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹന്തം വാ ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജതി.

൩൭൪. സോ ഏവം പബ്ബജിതോ സമാനോ ഭിക്ഖൂനം സിക്ഖാസാജീവസമാപന്നോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി നിഹിതദണ്ഡോ നിഹിതസത്ഥോ ലജ്ജീ ദയാപന്നോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതി.

അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി ദിന്നാദായീ ദിന്നപാടികങ്ഖീ, അഥേനേന സുചിഭൂതേന അത്തനാ വിഹരതി.

അബ്രഹ്മചരിയം പഹായ ബ്രഹ്മചാരീ ഹോതി ആരാചാരീ [അനാചാരീ (ക॰)] പടിവിരതോ മേഥുനാ ഗാമധമ്മാ.

മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി സച്ചവാദീ സച്ചസന്ധോ ഥേതോ പച്ചയികോ അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ.

പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, ഇതോ സുത്വാ ന അമുത്ര അക്ഖാതാ ഇമേസം ഭേദായ, അമുത്ര വാ സുത്വാ ന ഇമേസം അക്ഖാതാ അമൂസം ഭേദായ. ഇതി ഭിന്നാനം വാ സന്ധാതാ സഹിതാനം വാ അനുപ്പദാതാ സമഗ്ഗാരാമോ സമഗ്ഗരതോ സമഗ്ഗനന്ദീ സമഗ്ഗകരണിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി.

ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി. യാ സാ വാചാ നേലാ കണ്ണസുഖാ പേമനീയാ ഹദയങ്ഗമാ പോരീ ബഹുജനകന്താ ബഹുജനമനാപാ തഥാരൂപിം വാചം ഭാസിതാ ഹോതി.

സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാലവാദീ ഭൂതവാദീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ വിനയവാദീ നിധാനവതിം വാചം ഭാസിതാ കാലേന സാപദേസം പരിയന്തവതിം അത്ഥസംഹിതം.

൧൩൯. സോ ബീജഗാമഭൂതഗാമസമാരമ്ഭാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഏകഭത്തികോ ഹോതി രത്തൂപരതോ വിരതോ വികാലഭോജനാ, നച്ചഗീതവാദിതവിസൂകദസ്സനാ പടിവിരതോ ഹോതി, മാലാഗന്ധവിലേപനധാരണമണ്ഡനവിഭൂസനട്ഠാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഉച്ചാസയനമഹാസയനാ പടിവിരതോ ഹോതി, ജാതരൂപരജതപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി.

ആമകധഞ്ഞപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, ആമകമംസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഇത്ഥികുമാരികാപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, ദാസിദാസപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, അജേളകപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, കുക്കുടസൂകരപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഹത്ഥിഗവാസ്സവളവപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഖേത്തവത്ഥുപടിഗ്ഗഹണാ പടിവിരതോ ഹോതി, ദൂതേയ്യപഹിണഗമനാനുയോഗാ പടിവിരതോ ഹോതി, കയവിക്കയാ പടിവിരതോ ഹോതി, തുലാകൂടകംസകൂടമാനകൂടാ പടിവിരതോ ഹോതി, ഉക്കോടനവഞ്ചനനികതിസാചിയോഗാ [... സാവിയോഗാ (സ്യാം കം)] പടിവിരതോ ഹോതി, ഛേദനവധബന്ധനവിപരാമോസആലോപസഹസാകാരാ പടിവിരതോ ഹോതി.

൧൪൦. സോ സന്തുട്ഠോ ഹോതി കായപരിഹാരികേന ചീവരേന കുച്ഛിപരിഹാരികേന പിണ്ഡപാതേന. സോ യേന യേനേവ പക്കമതി സമാദായേവ പക്കമതി, സേയ്യഥാപി നാമ പക്ഖീ സകുണോ യേന യേനേവ ഡേതി സപത്തഭാരോവ ഡേതി. ഏവമേവം ഭിക്ഖു സന്തുട്ഠോ ഹോതി കായപരിഹാരികേന ചീവരേന കുച്ഛിപരിഹാരികേന പിണ്ഡപാതേന. സോ യേന യേനേവ പക്കമതി സമാദായേവ പക്കമതി. സോ ഇമിനാ അരിയേന സീലക്ഖന്ധേന സമന്നാഗതോ അജ്ഝത്തം അനവജ്ജസുഖം പടിസംവേദേതി.

൧൪൧. സോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി; സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ॰... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോ ഇമിനാ അരിയേന ഇന്ദ്രിയസംവരേന സമന്നാഗതോ അജ്ഝത്തം അബ്യാസേകസുഖം പടിസംവേദേതി.

൧൪൨. സോ അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി.

സോ ഇമിനാ ച അരിയേന സീലക്ഖന്ധേന സമന്നാഗതോ ഇമിനാ ച അരിയേന ഇന്ദ്രിയസംവരേന സമന്നാഗതോ ഇമിനാ ച അരിയേന സതിസമ്പജഞ്ഞേന സമന്നാഗതോ ഇമായ ച അരിയായ സന്തുട്ഠിയാ സമന്നാഗതോ [പസ്സ മ॰ നി॰ ൨ കന്ദരകസുത്തേ; അ॰ നി॰ ൧ അത്തന്തപസുത്തേ ച] വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. സോ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ അഭിജ്ഝം ലോകേ പഹായ വിഗതാഭിജ്ഝേന ചേതസാ വിഹരതി, അഭിജ്ഝായ ചിത്തം പരിസോധേതി; ബ്യാപാദപദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ വിഹരതി സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ, ബ്യാപാദപദോസാ ചിത്തം പരിസോധേതി; ഥിനമിദ്ധം [ഥീനമിദ്ധം (സീ॰ സ്യാ॰)] പഹായ വിഗതഥിനമിദ്ധോ വിഹരതി ആലോകസഞ്ഞീ സതോ സമ്പജാനോ, ഥിനമിദ്ധാ ചിത്തം പരിസോധേതി; ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹായ അനുദ്ധതോ വിഹരതി അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്തോ, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചാ ചിത്തം പരിസോധേതി; വിചികിച്ഛം പഹായ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ വിഹരതി അകഥംകഥീ കുസലേസു ധമ്മേസു, വിചികിച്ഛായ ചിത്തം പരിസോധേതി.

൧൮൬. സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ''ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ''തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - ''അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ

ഇധൂപപന്നോ”തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

ഫ്വൃർ. സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ സത്താനം ചുതൂപപാതഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി - “ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, അരിയാനം ഉപവാദകാ, മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ. ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ. തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ”തി. സോ ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി.

ഫ്വൃഒ. സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ ആസവാനം ഖയഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ “ഇദം ദുക്ഖ”ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ദുക്ഖസമുദയോ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ദുക്ഖനിരോധോ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “ഇമേ ആസവാ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ആസവസമുദയോ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ആസവനിരോധോ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, “അയം ആസവനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ”തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ കാമാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഭവാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, അവിജ്ജാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. “ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ”തി പജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ അത്തന്തപോ ച ഹോതി ന അത്തപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ, ന പരന്തപോ ന പരപരിതാപനാനുയോഗമനുയുത്തോ. സോ അനത്തന്തപോ അപരന്തപോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിച്ഛാതോ നിബ്ബുതോ സീതീഭൂതോ സുഖപ്പടിസംവേദീ ബ്രഹ്മഭൂതേന അത്തനാ വിഹരതി.

ഫ്വൃന്ന. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സരാഗോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ രാഗോ അപ്പഹീനോ, അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “സരാഗോ”.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദോസോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ദോസോ അപ്പഹീനോ, അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “സദോസോ”.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമോഹോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ മോഹോ അപ്പഹീനോ, അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ “സമോഹോ”.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമാനോ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ മാനോ അപ്പഹീനോ, അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''സമാനോ''.

൧൫൭. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ന ലാഭീ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം, ന ലാഭീ ലോകുത്തരമഗ്ഗസ്സ വാ ഫലസ്സ വാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ന ലാഭീ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ, ന ലാഭീ അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി ലോകുത്തരമഗ്ഗസ്സ വാ ഫലസ്സ വാ, ന ലാഭീ രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം. ഏവം പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ, ന ലാഭീ അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ചേവ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ലാഭീ ച അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം, ലാഭീ ലോകുത്തരമഗ്ഗസ്സ വാ ഫലസ്സ വാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ലാഭീ ചേവ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ലാഭീ ച അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ നേവ ലാഭീ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ന ലാഭീ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ നേവ ലാഭീ ഹോതി രൂപസഹഗതാനം വാ അരൂപസഹഗതാനം വാ സമാപത്തീനം, ന ലാഭീ ലോകുത്തരമഗ്ഗസ്സ വാ ഫലസ്സ വാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ നേവ ലാഭീ ഹോതി അജ്ഝത്തം ചേതോസമഥസ്സ, ന ലാഭീ അധിപഞ്ഞാധമ്മവിപസ്സനായ.

൧൫൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ അനുസോതഗാമീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കാമേ ച പടിസേവതി പാപഞ്ച കമ്മം കരോതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''അനുസോതഗാമീ''.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പടിസോതഗാമീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കാമേ ച ന പടിസേവതി പാപഞ്ച കമ്മം ന കരോതി. സോ സഹാപി ദുക്ഖേന സഹാപി ദോമനസ്സേന അസ്സുമുഖേനപി രുദമാനോ പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''പടിസോതഗാമീ''.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഠിതത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''ഠിതത്തോ''.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ.

൧൯൪. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അപ്പസ്സുതോ ഹോതി സുതേന അനുപപന്നോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അപ്പകം സുതം ഹോതി സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ തസ്സ അപ്പകസ്സ സുതസ്സ ന അത്ഥമഞ്ഞായ ധമ്മമഞ്ഞായ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ [ന ധമ്മമഞ്ഞായ ന ധമ്മാനുധമ്മപടിപന്നോ (സ്യാ॰), ന ധമ്മമഞ്ഞായ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ (ക॰)] ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അപ്പസ്സുതോ ഹോതി സുതേന അനുപപന്നോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ അപ്പസ്സുതോ ഹോതി സുതേന ഉപപന്നോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അപ്പകം സുതം ഹോതി സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ തസ്സ അപ്പകസ്സ സുതസ്സ അത്ഥമഞ്ഞായ ധമ്മമഞ്ഞായ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ അപ്പസ്സുതോ ഹോതി സുതേന ഉപപന്നോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതേന അനുപപന്നോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ബഹുകം സുതം ഹോതി സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ തസ്സ ബഹുകസ്സ സുതസ്സ ന അത്ഥമഞ്ഞായ ധമ്മമഞ്ഞായ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതേന അനുപപന്നോ.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതേന ഉപപന്നോ? ഇധേകച്ചസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ബഹുകം സുതം ഹോതി സുത്തം ഗേയ്യം വേയ്യാകരണം ഗാഥം ഉദാനം ഇതിവുത്തകം ജാതകം അബ്ഭുതധമ്മം വേദല്ലം. സോ തസ്സ ബഹുകസ്സ സുതസ്സ അത്ഥമഞ്ഞായ ധമ്മമഞ്ഞായ ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ബഹുസ്സുതോ ഹോതി സുതേന ഉപപന്നോ.

൧൯൫. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമണമചലോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഹോതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''സമണമചലോ''.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമണപദുമോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമീ ഹോതി, സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''സമണപദുമോ''.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമണപുണ്ഡരീകോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''സമണപുണ്ഡരീകോ''.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമണേസു സമണസുഖുമാലോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ''സമണേസു സമണസുഖുമാലോ''തി.

ചതുക്കനിദ്ദേസോ.

๖. പഞ്ചകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൧൯൧. തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ ആരഭതി ച വിപ്പടിസാരീ ച ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി , സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ''ആയസ്മതോ ഖോ ആരമ്ഭജാ [ആരബ്ഭജാ (ക॰) അം॰ നി॰ ൫.൧൪൨] ആസവാ സംവിജ്ജന്തി, വിപ്പടിസാരജാ ആസവാ പവഡ്ഢന്തി. സാധു വതായസ്മാ ആരമ്ഭജേ ആസവേ പഹായ വിപ്പടിസാരജേ ആസവേ പടിവിനോദേത്വാ ചിത്തം പഞ്ഞഞ്ച ഭാവേതു. ഏവമായസ്മാ അമുനാ പഞ്ചമേന പുഗ്ഗലേന സമസമോ ഭവിസ്സതീ''തി.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ ആരഭതി ന വിപ്പടിസാരീ ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി, സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ''ആയസ്മതോ ഖോ ആരമ്ഭജാ ആസവാ സംവിജ്ജന്തി, വിപ്പടിസാരജാ ആസവാ നപ്പവഡ്ഢന്തി. സാധു വതായസ്മാ ആരമ്ഭജേ ആസവേ പഹായ ചിത്തം പഞ്ഞഞ്ച ഭാവേതു. ഏവമായസ്മാ അമുനാ പഞ്ചമേന പുഗ്ഗലേന സമസമോ ഭവിസ്സതീ''തി.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ ന ആരഭതി വിപ്പടിസാരീ ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി, സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ''ആയസ്മതോ ഖോ ആരമ്ഭജാ ആസവാ ന സംവിജ്ജന്തി, വിപ്പടിസാരജാ ആസവാ പവഡ്ഢന്തി. സാധു വതായസ്മാ വിപ്പടിസാരജേ ആസവേ പടിവിനോദേത്വാ ചിത്തം പഞ്ഞഞ്ച ഭാവേതു. ഏവമായസ്മാ അമുനാ പഞ്ചമേന പുഗ്ഗലേന സമസമോ ഭവിസ്സതീ''തി.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ ന ആരഭതി ന വിപ്പടിസാരീ ഹോതി, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി, സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ''ആയസ്മതോ ഖോ ആരമ്ഭജാ ആസവാ ന സംവിജ്ജന്തി, വിപ്പടിസാരജാ ആസവാ നപ്പവഡ്ഢന്തി. സാധു വതായസ്മാ ചിത്തം പഞ്ഞഞ്ച ഭാവേതു. ഏവമായസ്മാ അമുനാ പഞ്ചമേന പുഗ്ഗലേന സമസമോ ഭവിസ്സതീ''തി. ഇമേ ചത്താരോ പുഗ്ഗലാ അമുനാ പഞ്ചമേന പുഗ്ഗലേന ഏവം ഓവദിയമാനാ ഏവം അനുസാസിയമാനാ അനുപുബ്ബേന ആസവാനം ഖയം പാപുണന്തി.

൧൯൨. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ദത്വാ അവജാനാതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ദേതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം, തസ്സ ഏവം ഹോതി - ''അഹം ദമ്മി, അയം [അയം പന (സ്യാ॰ ക॰) അം॰ നി॰ ൫.൧൪൧] പടിഗ്ഗണ്ഹാതീ''തി, തമേനം ദത്വാ അവജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ദത്വാ അവജാനാതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ സംവാസേന അവജാനാതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ യേന പുഗ്ഗലേന സദ്ധിം സംവസതി ദ്വേ വാ തീണി വാ വസ്സാനി, തമേനം സംവാസേന അവജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ സംവാസേന അവജാനാതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ആധേയ്യമുഖോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പരസ്സ വണ്ണേ വാ അവണ്ണേ വാ ഭാസിയമാനേ ഖിപ്പഞ്ഞേവ അധിമുച്ചിതാ ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ആധേയ്യമുഖോ ഹോതി .

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ലോലോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഇത്തരസദ്ധോ ഹോതി ഇത്തരഭത്തീ ഇത്തരപേമോ ഇത്തരപ്പസാദോ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ലോലോ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ മന്ദോ മോമൂഹോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ കുസലാകുസലേ ധമ്മേ ന ജാനാതി, സാവജ്ജാനവജ്ജേ ധമ്മേ ന ജാനാതി, ഹീനപ്പണീതേ ധമ്മേ ന ജാനാതി, കണ്ഹസുക്കസപ്പടിഭാഗേ ധമ്മേ ന ജാനാതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ മന്ദോ മോമൂഹോ ഹോതി.

൧൯൬. തത്ഥ കതമേ പഞ്ച യോധാജീവൂപമാ പുഗ്ഗലാ? പഞ്ച യോധാജീവാ - ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ രജഗ്ഗഞ്ഞേവ ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി [സത്ഥമ്ഭതി (സീ॰) അം॰ നി॰ ൫.൭൫] ന സക്കോതി സങ്ഗാമം ഓതരിതും. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ ഹോതി. അയം പഠമോ യോധാജീവോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ലോകസ്മിം.

പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം, അപി ച ഖോ ധജഗ്ഗഞ്ഞേവ ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി സങ്ഗാമം ഓതരിതും. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ ഹോതി. അയം ദുതിയോ യോധാജീവോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ലോകസ്മിം.

പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം, അപി ച ഖോ ഉസ്സാരണഞ്ഞേവ [ഉസ്സാദനംയേവ (സീ॰), ഉസ്സാദനഞ്ഞേവ (സ്യാ॰ ക॰) അം॰ നി॰ ൫.൭൫] സുത്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി സങ്ഗാമം ഓതരിതും. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ ഹോതി. അയം തതിയോ യോധാജീവോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ലോകസ്മിം.

പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം സഹതി ഉസ്സാരണം, അപി ച ഖോ സമ്പഹാരേ ഹഞ്ഞതി ബ്യാപജ്ജതി. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ ഹോതി. അയം ചതുത്ഥോ യോധാജീവോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ലോകസ്മിം.

പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം സഹതി ഉസ്സാരണം സഹതി സമ്പഹാരം. സോ തം സങ്ഗാമം അഭിവിജിനിത്വാ വിജിതസങ്ഗാമോ തമേവ സങ്ഗാമസീസം അജ്ഝാവസതി. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ യോധാജീവോ ഹോതി. അയം പഞ്ചമോ യോധാജീവോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ലോകസ്മിം. ഇമേ പഞ്ച യോധാജീവാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം.

൧൯൭. ഏവമേവം പഞ്ചിമേ യോധാജീവൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ഭിക്ഖൂസു. കതമേ പഞ്ച? ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു രജഗ്ഗഞ്ഞേവ ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും [സന്താനേതും (സീ॰ സ്യാ॰) അം॰ നി॰ ൫.൭൫], സിക്ഖാദുബ്ബല്യം

ആവികത്വാ [ആവീകത്വാ (സീ॰)] സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. കിമസ്സ രജഗ്ഗസ്മിം? ഇധ ഭിക്ഖു സുണാതി - ''അസുകസ്മിം നാമ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ ഇത്ഥീ വാ കുമാരീ വാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതാ''തി. സോ തം സുത്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖാദുബ്ബല്യം ആവികത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. ഇദമസ്സ രജഗ്ഗസ്മിം.

സേയ്യഥാപി സോ യോധാജീവോ രജഗ്ഗഞ്ഞേവ ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി സങ്ഗാമം ഓതരിതും, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഹോതി. അയം പഠമോ യോധാജീവൂപമോ പുഗ്ഗലോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ഭിക്ഖൂസു.

൭൬. പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു സഹതി രജഗ്ഗം, അപി ച ഖോ ധജഗ്ഗഞ്ഞേവ ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖാദുബ്ബല്യം ആവികത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. കിമസ്സ ധജഗ്ഗസ്മിം? ഇധ ഭിക്ഖു ന ഹേവ ഖോ സുണാതി - ''അസുകസ്മിം നാമ ഗാമേ വാ നിഗമേ വാ ഇത്ഥീ വാ കുമാരീ വാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതാ''തി, അപി ച ഖോ സാമം [സാമംയേവ (സീ॰)] പസ്സതി ഇത്ഥിം വാ കുമാരിം വാ അഭിരൂപം ദസ്സനീയം പാസാദികം പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതം. സോ തം ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖാദുബ്ബല്യം ആവികത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. ഇദമസ്സ ധജഗ്ഗസ്മിം.

സേയ്യഥാപി സോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം, അപി ച ഖോ ധജഗ്ഗഞ്ഞേവ ദിസ്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി സങ്ഗാമം ഓതരിതും, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഹോതി. അയം ദുതിയോ യോധാജീവൂപമോ പുഗ്ഗലോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ഭിക്ഖൂസു.

൭൭. പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം, അപി ച ഖോ ഉസ്സാരണഞ്ഞേവ സുത്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖാദുബ്ബല്യം ആവികത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. കിമസ്സ ഉസ്സാരണായ? ഇധ ഭിക്ഖും അരഞ്ഞഗതം വാ രുക്ഖമൂലഗതം വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതം വാ മാതുഗാമോ ഉപസങ്കമിത്വാ ഊഹസതി [ഉഹസതി (അട്ഠകഥാ) അം॰ നി॰ ൫.൭൫] ഉല്ലപതി ഉജ്ജഗ്ഘതി ഉപ്പണ്ഡേതി. സോ മാതുഗാമേന ഊഹസിയമാനോ ഉല്ലപിയമാനോ ഉജ്ജഗ്ഘിയമാനോ ഉപ്പണ്ഡിയമാനോ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി ബ്രഹ്മചരിയം സന്ധാരേതും, സിക്ഖാദുബ്ബല്യം ആവികത്വാ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. ഇദമസ്സ ഉസ്സാരണായ.

സേയ്യഥാപി സോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം, അപി ച ഖോ ഉസ്സാരണഞ്ഞേവ സുത്വാ സംസീദതി വിസീദതി ന സന്ഥമ്ഭതി ന സക്കോതി സങ്ഗാമം ഓതരിതും, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഏവരൂപോപി

ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഹോതി. അയം തതിയോ യോധാജീവൂപമോ പുഗ്ഗലോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ഭിക്ഖൂസു.

൧൩൭. പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം സഹതി ഉസ്സാരണം, അപി ച ഖോ സമ്പഹാരേ ഹഞ്ഞതി ബ്യാപജ്ജതി. കിമസ്സ സമ്പഹാരസ്മിം? ഇധ ഭിക്ഖും അരഞ്ഞഗതം വാ രുക്ഖമൂലഗതം വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതം വാ മാതുഗാമോ ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിനിസീദതി അഭിനിപജ്ജതി അജ്ഝോത്ഥരതി. സോ മാതുഗാമേന അഭിനിസീദിയമാനോ അഭിനിപജ്ജിയമാനോ അജ്ഝോത്ഥരിയമാനോ സിക്ഖം അപ്പച്ചക്ഖായ ദുബ്ബല്യം അനാവികത്വാ മേഥുനം ധമ്മം പടിസേവതി. ഇദമസ്സ സമ്പഹാരസ്മിം.

സേയ്യഥാപി സോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം സഹതി ഉസ്സാരണം, അപി ച ഖോ സമ്പഹാരേ ഹഞ്ഞതി ബ്യാപജ്ജതി, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഹോതി. അയം ചതുത്ഥോ യോധാജീവൂപമോ പുഗ്ഗലോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ഭിക്ഖൂസു.

൧൩൮. പുന ചപരം ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം സഹതി ഉസ്സാരണം സഹതി സമ്പഹാരം. സോ തം സങ്ഗാമം അഭിവിജിനിത്വാ വിജിതസങ്ഗാമോ തമേവ സങ്ഗാമസീസം അജ്ഝാവസതി. കിമസ്സ സങ്ഗാമവിജയസ്മിം? ഇധ ഭിക്ഖും അരഞ്ഞഗതം വാ രുക്ഖമൂലഗതം വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതം വാ മാതുഗാമോ ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിനിസീദതി അഭിനിപജ്ജതി അജ്ഝോത്ഥരതി. സോ മാതുഗാമേന അഭിനിസീദിയമാനോ അഭിനിപജ്ജിയമാനോ അജ്ഝോത്ഥരിയമാനോ വിനിവേഠേത്വാ വിനിമോചേത്വാ യേന കാമം പക്കമതി.

സോ വിവിത്തം സേനാസനം ഭജതി അരഞ്ഞം രുക്ഖമൂലം പബ്ബതം കന്ദരം ഗിരിഗുഹം സുസാനം വനപത്ഥം അബ്ഭോകാസം പലാലപുഞ്ജം. സോ അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ നിസീദതി പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ ഉജും കായം പണിധായ പരിമുഖം സതിം ഉപട്ഠപേത്വാ. സോ അഭിജ്ഝം ലോകേ പഹായ വിഗതാഭിജ്ഝേന ചേതസാ വിഹരതി, അഭിജ്ഝായ ചിത്തം പരിസോധേതി; ബ്യാപാദപദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ വിഹരതി, സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ ബ്യാപാദപദോസാ ചിത്തം പരിസോധേതി; ഥിനമിദ്ധം പഹായ വിഗതഥിനമിദ്ധോ വിഹരതി ആലോകസഞ്ഞീ സതോ സമ്പജാനോ, ഥിനമിദ്ധാ ചിത്തം പരിസോധേതി; ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചം പഹായ അനുദ്ധതോ വിഹരതി അജ്ഝത്തം വൂപസന്തചിത്തോ, ഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചാ ചിത്തം പരിസോധേതി; വിചികിച്ഛം പഹായ തിണ്ണവിചികിച്ഛോ വിഹരതി അകഥംകഥീ കുസലേസു ധമ്മേസു, വിചികിച്ഛായ ചിത്തം പരിസോധേതി.

സോ ഇമേ പഞ്ച നീവരണേ പഹായ ചേതസോ ഉപക്കിലേസേ പഞ്ഞായ ദുബ്ബലീകരണേ വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി; വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ ദുതിയം ഝാനം...പേ॰... തതിയം ഝാനം...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

സോ ഏവം സമാഹിതേ ചിത്തേ പരിസുദ്ധേ പരിയോദാതേ അനങ്ഗണേ വിഗതൂപക്കിലേസേ മുദുഭൂതേ കമ്മനിയേ ഠിതേ ആനേഞ്ജപ്പത്തേ ആസവാനം ഖയഞാണായ ചിത്തം അഭിനിന്നാമേതി. സോ "ഇദം ദുക്ഖ"ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "ഇമേ ആസവാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ആസവസമുദയോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി , "അയം ആസവനിരോധോ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, "അയം ആസവനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ"തി യഥാഭൂതം പജാനാതി.

തസ്സ ഏവം ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ കാമാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, ഭവാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി, അവിജ്ജാസവാപി ചിത്തം വിമുച്ചതി. വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. "ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ"തി പജാനാതി. ഇദമസ്സ സങ്ഗാമവിജയസ്മിം. സേയ്യഥാപി സോ യോധാജീവോ സഹതി രജഗ്ഗം സഹതി ധജഗ്ഗം സഹതി ഉസ്സാരണം സഹതി സമ്പഹാരം, സോ തം സങ്ഗാമം അഭിവിജിനിത്വാ വിജിതസങ്ഗാമോ തമേവ സങ്ഗാമസീസം അജ്ഝാവസതി, തഥൂപമോ അയം പുഗ്ഗലോ. ഏവരൂപോപി ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഹോതി. അയം പഞ്ചമോ യോധാജീവൂപമോ പുഗ്ഗലോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനോ ഭിക്ഖൂസു. ഇമേ പഞ്ച യോധാജീവൂപമാ പുഗ്ഗലാ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ഭിക്ഖൂസു.

൧൯൯. തത്ഥ കതമേ പഞ്ച പിണ്ഡപാതികാ? മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി, പാപിച്ഛോ ഇച്ഛാപകതോ പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി, ഉമ്മാദാ ചിത്തവിക്ഖേപാ പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി, "വണ്ണിതം ബുദ്ധേഹി ബുദ്ധസാവകേഹീ"തി പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി, അപി ച അപ്പിച്ഛതംയേവ [അപ്പിച്ഛംയേവ (സ്യാ॰) അം॰ നി॰ ൫.൧൮൧] നിസ്സായ സന്തുട്ഠിംയേവ നിസ്സായ സല്ലേഖംയേവ നിസ്സായ ഇദമത്ഥിതംയേവ [ഇദമട്ഠിതംയേവ (സീ॰)] നിസ്സായ പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി. തത്ര യ്വായം പിണ്ഡപാതികോ അപ്പിച്ഛതംയേവ നിസ്സായ സന്തുട്ഠിംയേവ നിസ്സായ സല്ലേഖംയേവ നിസ്സായ ഇദമത്ഥിതംയേവ നിസ്സായ പിണ്ഡപാതികോ, അയം ഇമേസം പഞ്ചന്നം പിണ്ഡപാതികാനം അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ [മോക്ഖോ (സീ॰)] ച ഉത്തമോ ച പവരോ ച.

സേയ്യഥാപി നാമ ഗവാ ഖീരം, ഖീരമ്ഹാ ദധി, ദധിമ്ഹാ നവനീതം [നോനീതം (സീ॰)], നവനീതമ്ഹാ സപ്പി, സപ്പിമ്ഹാ സപ്പിമണ്ഡോ, സപ്പിമണ്ഡം തത്ഥ അഗ്ഗമക്ഖായതി; ഏവമേവം യ്വായം പിണ്ഡപാതികോ അപ്പിച്ഛതംയേവ നിസ്സായ സന്തുട്ഠിംയേവ നിസ്സായ സല്ലേഖംയേവ നിസ്സായ ഇദമത്ഥിതംയേവ നിസ്സായ പിണ്ഡപാതികോ ഹോതി, അയം ഇമേസം പഞ്ചന്നം പിണ്ഡപാതികാനം അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ച. ഇമേ പഞ്ച പിണ്ഡപാതികാ.

൨൦൦. തത്ഥ കതമേ പഞ്ച ഖലുപച്ഛാഭത്തികാ...പേ॰... പഞ്ച ഏകാസനികാ...പേ॰... പഞ്ച പംസുകൂലികാ...പേ॰... പഞ്ച തേചീവരികാ...പേ॰... പഞ്ച ആരഞ്ഞികാ...പേ॰... പഞ്ച രുക്ഖമൂലികാ ...പേ॰... പഞ്ച അബ്ഭോകാസികാ...പേ॰... പഞ്ച നേസജ്ജികാ...പേ॰... പഞ്ച യഥാസന്ഥതികാ...പേ॰....

൨൦൧. തത്ഥ കതമേ പഞ്ച സോസാനികാ? മന്ദത്താ മോമൂഹത്താ സോസാനികോ ഹോതി, പാപിച്ഛോ ഇച്ഛാപകതോ സോസാനികോ ഹോതി, ഉമ്മാദാ ചിത്തവിക്ഖേപാ സോസാനികോ ഹോതി, "വണ്ണിതം ബുദ്ധേഹി ബുദ്ധസാവകേഹീ"തി സോസാനികോ ഹോതി, അപി ച അപ്പിച്ഛതംയേവ നിസ്സായ സന്തുട്ഠിംയേവ നിസ്സായ സല്ലേഖംയേവ നിസ്സായ ഇദമത്ഥിതംയേവ നിസ്സായ സോസാനികോ ഹോതി. തത്ര യ്വായം സോസാനികോ അപ്പിച്ഛതംയേവ നിസ്സായ സന്തുട്ഠിംയേവ നിസ്സായ സല്ലേഖംയേവ നിസ്സായ ഇദമത്ഥിതംയേവ നിസ്സായ സോസാനികോ, അയം ഇമേസം പഞ്ചന്നം സോസാനികാനം അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ച.

സേയ്യഥാപി നാമ ഗവാ ഖീരം, ഖീരമ്ഹാ ദധി, ദധിമ്ഹാ നവനീതം, നവനീതമ്ഹാ സപ്പി, സപ്പിമ്ഹാ സപ്പിമണ്ഡോ, സപ്പിമണ്ഡം തത്ഥ അഗ്ഗമക്ഖായതി; ഏവമേവം യ്വായം സോസാനികോ അപ്പിച്ഛതംയേവ നിസ്സായ സന്തുട്ഠിംയേവ നിസ്സായ സല്ലേഖംയേവ നിസ്സായ ഇദമത്ഥിതംയേവ നിസ്സായ സോസാനികോ ഹോതി, അയം ഇമേസം പഞ്ചന്നം സോസാനികാനം അഗ്ഗോ ച സേട്ഠോ ച പാമോക്ഖോ ച ഉത്തമോ ച പവരോ ച. ഇമേ പഞ്ച സോസാനികാ.

പഞ്ചകനിദ്ദേസോ.

൬. ഛക്കപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൨൦൨. തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, തത്ഥ ച സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി ബലേസു ച വസീഭാവം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ തേന ദട്ഠബ്ബോ.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച തത്ഥ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി ന ച ബലേസു വസീഭാവം, പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ തേന ദട്ഠബ്ബോ.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി [ദുക്ഖസ്സന്തം കരോതി (സീ॰) ഏവമുപരിപി], സാവകപാരമിഞ്ച പാപുണാതി, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ തേന ദട്ഠബ്ബാ.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി , ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, ന ച സാവകപാരമിം പാപുണാതി, അവസേസാ അരഹന്താ തേന ദട്ഠബ്ബാ.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, അനാഗാമീ ഹോതി അനാഗന്താ ഇത്ഥത്തം, അനാഗാമീ തേന ദട്ഠബ്ബോ.

തത്ര യ്വായം പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അനഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, ആഗന്താ ഇത്ഥത്തം, സോതാപന്നസകദാഗാമിനോ തേന ദട്ഠബ്ബാ.

൭. സത്തകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൨൦൩. കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ സകിം നിമുഗ്ഗോ നിമുഗ്ഗോവ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ സമന്നാഗതോ ഹോതി ഏകന്തകാളകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹി. ഏവം പുഗ്ഗലോ സകിം നിമുഗ്ഗോ നിമുഗ്ഗോവ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ നിമുജ്ജതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജതി "സാഹു സദ്ധാ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു [സാഹു (സീ॰ സ്യാ॰) ഏവം തീസു ഠാനേസുപി] ഹിരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഓത്തപ്പം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു വീരിയം [വിരിയം (സീ॰ സ്യാ॰)] കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു പഞ്ഞാ കുസലേസു ധമ്മേസൂ"തി. തസ്സ സാ സദ്ധാ നേവ തിട്ഠതി നോ വഡ്ഢതി ഹായതിയേവ , തസ്സ സാ ഹിരീ നേവ തിട്ഠതി നോ വഡ്ഢതി ഹായതിയേവ, തസ്സ തം ഓത്തപ്പം നേവ തിട്ഠതി നോ വഡ്ഢതി ഹായതിയേവ, തസ്സ തം വീരിയം നേവ തിട്ഠതി നോ വഡ്ഢതി ഹായതിയേവ, തസ്സ സാ പഞ്ഞാ നേവ തിട്ഠതി നോ വഡ്ഢതി ഹായതിയേവ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ നിമുജ്ജതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ ഠിതോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജതി "സാഹു സദ്ധാ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഹിരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഓത്തപ്പം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു വീരിയം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു പഞ്ഞാ കുസലേസു ധമ്മേസൂ"തി. തസ്സ സാ സദ്ധാ നേവ ഹായതി നോ വഡ്ഢതി ഠിതാ ഹോതി, തസ്സ സാ ഹിരീ നേവ ഹായതി നോ വഡ്ഢതി ഠിതാ ഹോതി, തസ്സ തം ഓത്തപ്പം നേവ ഹായതി നോ വഡ്ഢതി ഠിതം ഹോതി, തസ്സ തം വീരിയം നേവ ഹായതി നോ വഡ്ഢതി ഠിതം ഹോതി, തസ്സ സാ പഞ്ഞാ നേവ ഹായതി നോ വഡ്ഢതി ഠിതാ ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ ഠിതോ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ വിപസ്സതി വിലോകേതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജതി "സാഹു സദ്ധാ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഹിരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഓത്തപ്പം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു വീരിയം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു പഞ്ഞാ കുസലേസു ധമ്മേസൂ"തി. സോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ സോതാപന്നോ ഹോതി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ വിപസ്സതി വിലോകേതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ പതരതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജതി "സാഹു സദ്ധാ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഹിരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഓത്തപ്പം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു വീരിയം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു പഞ്ഞാ കുസലേസു ധമ്മേസൂ"തി. സോ തിണ്ണം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ രാഗദോസമോഹാനം തനുത്താ സകദാഗാമീ ഹോതി സകിദേവ ഇമം ലോകം ആഗന്ത്വാ ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ പതരതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ പതിഗാധപ്പത്തോ ഹോതി? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജതി "സാഹു സദ്ധാ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഹിരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഓത്തപ്പം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു വീരിയം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു പഞ്ഞാ കുസലേസു ധമ്മേസൂ"തി. സോ പഞ്ചന്നം ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പരിക്ഖയാ ഓപപാതികോ ഹോതി തത്ഥ പരിനിബ്ബായീ അനാവത്തിധമ്മോ തസ്മാ ലോകാ. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ പതിഗാധപ്പത്തോ ഹോതി.

കഥഞ്ച പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ തിണ്ണോ ഹോതി പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജതി "സാഹു സദ്ധാ കുസലേസു ധമ്മേസു , സാധു ഹിരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു ഓത്തപ്പം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു വീരിയം കുസലേസു ധമ്മേസു, സാധു പഞ്ഞാ കുസലേസു ധമ്മേസൂ"തി. സോ ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഏവം പുഗ്ഗലോ ഉമ്മുജ്ജിത്വാ തിണ്ണോ ഹോതി പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ.

൨൦൮. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ.

൨൦൯. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ...പേ॰... കായസക്ഖീ... ദിട്ഠിപ്പത്തോ... സദ്ധാവിമുത്തോ... ധമ്മാനുസാരീ ....

൨൧൦. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സദ്ധാവാഹിം സദ്ധാപുബ്ബങ്ഗമം അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ. സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ, ഫലേ ഠിതോ സദ്ധാവിമുത്തോതി.

സത്തകനിദ്ദേസോ.

൮. അട്ഠകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൨൧൧. തത്ഥ കതമേ ചത്താരോ മഗ്ഗസമങ്ഗിനോ, ചത്താരോ ഫലസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ? സോതാപന്നോ, സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ; സകദാഗാമീ, സകദാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ; അനാഗാമീ, അനാഗാമിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ; അരഹാ, അരഹത്തഫലസച്ഛികിരിയായ [അരഹത്തായ (സ്യാ॰ ക॰) അ॰ നി॰ ൮.൫൯] പടിപന്നോ; ഇമേ ചത്താരോ മഗ്ഗസമങ്ഗിനോ, ഇമേ ചത്താരോ ഫലസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലാ.

അട്ഠകനിദ്ദേസോ.

൯. നവകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൨൰൨. കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, തത്ഥ ച സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി ബലേസു ച വസീഭാവം. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു സാമം സച്ചാനി അഭിസമ്ബുജ്ഝതി, ന ച തത്ഥ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണാതി ന ച ബലേസു വസീഭാവം. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ന ഹേവ ഖോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ പഞ്ഞാവിമുത്തോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ കായസക്ഖീ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ അട്ഠ വിമോക്ഖേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരതി പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ കായസക്ഖീ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി...പേ॰... ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, തഥാഗതപ്പവേദിതാ ചസ്സ ധമ്മാ പഞ്ഞായ വോദിട്ഠാ ഹോന്തി വോചരിതാ, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ? ഇധേകച്ചോ പുഗ്ഗലോ ''ഇദം ദുക്ഖ''ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി...പേ॰... ''അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ''തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, തഥാഗതപ്പവേദിതാ ചസ്സ ധമ്മാ പഞ്ഞായ വോദിട്ഠാ ഹോന്തി വോചരിതാ, പഞ്ഞായ ചസ്സ ദിസ്വാ ഏകച്ചേ ആസവാ പരിക്ഖീണാ ഹോന്തി, നോ ച ഖോ യഥാ ദിട്ഠിപ്പത്തസ്സ. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ സദ്ധാവിമുത്തോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ധമ്മാനുസാരീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നസ്സ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, പഞ്ഞാവാഹിം പഞ്ഞാപുബ്ബങ്ഗമം അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ ധമ്മാനുസാരീ. സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ ധമ്മാനുസാരീ, ഫലേ ഠിതോ ദിട്ഠിപ്പത്തോ.

കതമോ ച പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ? യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നസ്സ സദ്ധിന്ദ്രിയം അധിമത്തം ഹോതി, സദ്ധാവാഹിം സദ്ധാപുബ്ബങ്ഗമം അരിയമഗ്ഗം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ. സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ പുഗ്ഗലോ സദ്ധാനുസാരീ, ഫലേ ഠിതോ സദ്ധാവിമുത്തോതി.

നവകനിദ്ദേസോ.

൧൦. ദസകപുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തി

൨൦൭. കതമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ? സത്തക്ഖത്തുപരമസ്സ കോലങ്കോലസ്സ ഏകബീജിസ്സ സകദാഗാമിസ്സ യോ ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ അരഹാ - ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ നിട്ഠാ.

കതമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാ? അന്തരാപരിനിബ്ബായിസ്സ ഉപഹച്ചപരിനിബ്ബായിസ്സ അസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായിസ്സ സസങ്ഖാരപരിനിബ്ബായിസ്സ ഉദ്ധംസോതസ്സ അകനിട്ഠഗാമിനോ - ഇമേസം പഞ്ചന്നം ഇധ വിഹായ നിട്ഠാതി.

ഏത്താവതാ പുഗ്ഗലാനം പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തീതി.

ദസകനിദ്ദേസോ.

പുഗ്ഗലപഞ്ഞത്തിപകരണം നിട്ഠിതം.